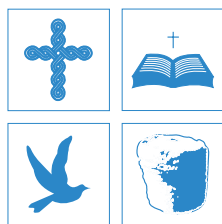

IZJAVE I ODLUKE

PRVE SINODE
VRHBOSANSKE
NADBISKUPIJE

IZJAVE I ODLUKE PRVE SINODE VRHBOSANSKE NADBISKUPIJE

Sarajevo, 2025.

Nakladnik:

Vrhbosanska nadbiskupija

Za nakladnika:

Mons. Tomo Vukšić, nadbiskup vrhbosanski

Urednik:

Mons. Tomo Vukšić, nadbiskup vrhbosanski

Teološka lektura:

Ljubo Zadrić

Jezična lektura:

Ilija Drmić

Grafička obrada i prijelom:

Miroslav Gracić,

Medijski centar Vrhbosanske nadbiskupije

Tisak:

Suton Print d.o.o., Široki Brijeg

ISBN 978-9958-659-76-8

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu
Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH
pod ID brojem 67135750

*Crkva vrhbosanska
traži putove nade
i moli Krista raspetoga i uskrsloga.*

**DEKRET PROGLAŠENJA
IZJAVA I ODLUKA PRVE SINODE
VRHBOSANSKE NADBISKUPIJE**

TOMO VUKŠIĆ u svetoj Crkvi nadbiskup vrhbosanski

Prvu sinodu Vrhbosanske nadbiskupije najavio je kardinal Vinko Puljić, nadbiskup vrhbosanski, na svetkovinu sv. apostola Petra i Pavla, 29. lipnja 2012., pod geslom: »Sve obnoviti u Kristu« (usp. Ef 1,10). U godinama pripreme Sinode cijela nadbiskupijska zajednica, otvorena djelovanju Duha Svetoga, produbljivala je svijest o svojoj vjerničkoj stvarnosti, životnim i društvenim prilikama i pastoralnim izazovima pred kojima se nalazi, tražeći nove načine naviještanja i svjedočenja evanđelja. S osjećajem odgovornosti i ljubavi prema svojoj Nadbiskupiji, izabrani članovi Sinode, uz molitvenu potporu svih članova Božjeg naroda, nakon pet skupštinskih zasjedanja priveli su kraju sinodski hod koji je zaključen 8. prosinca 2021.

U trenutku preuzimanja službe vrhbosanskoga nadbiskupa, 29. siječnja 2022., odlučio sam nastaviti sinodalni hod i na temelju izglasanih prijedloga izraditi obvezujuće izjave i odluke.

Nakon što su članovi Radne skupine, stručnjaci i savjetnici posvetili određeno vrijeme za priređivanje konačnoga teksta pod naslovom „Izjave i odluke Prve sinode Vrhbosanske nadbiskupije“, koji sam pozorno proučio,

dopunio i zaključio, na temelju Zakonika kanonskog prava (kann. 8, § 2 i 466), vlašću pastirske službe, koja mi je u Vrhbosanskoj nadbiskupiji povjerena, ovim

**dekretom
odobravam i proglašavam
Knjigu Prve sinode Vrhbosanske nadbiskupije
i određujem da se objavi.**

Duboko zahvalan svima, koji su dali svoj dragocjeni doprinos u pripravi i odvijanju Sinode, te u izradi sinodskih izjava i odluka, pozivam sve svećenike, redovnike i redovnice kao i sve Kristove vjernike, da u duhu istinskoga zajedništva i suodgovornosti prihvate izjave i odredbe donesene u Knjizi Sinode, te se njome služe kao sredstvom i putokazom u ostvarivanju pastoralnoga djelovanja Vrhbosanske nadbiskupije i vlastitoga poslanja.

Određujem također kako slijedi:

1. Sinodske izjave i odluke stupit će na snagu na svetkovinu Rođenja Isusa Krista, 25. prosinca 2025.
2. Sinodske norme čine partikularno pravo i kao takve važe za cjelokupno područje Vrhbosanske nadbiskupije.
3. O sinodskim izjavama i odlukama treba se upoznati Božji narod Vrhbosanske nadbiskupije, a posebice trebaju biti predmet studija zaređenih službenika, osoba Bogu posvećenoga života i laika koji s bilo kojega naslova ili službe sudjeluju u pastoralu nadbiskupijske zajednice.
4. Tamo gdje Sinoda predviđa izdavanje daljnjih norma ili odredaba za određena pitanja, uključujući izmjene i dopune statuta ili pravilnika, do njihova stupanja na snagu ostaju važiti dosadašnji.

5. Mjerodavno tumačenje izjava i odluka Prve sinode Vrhbosanske nadbiskupije daje Nadbiskup.

Neka nas u svemu tome, po zagovoru Blažene Djevice Marije koja je za sveti Božji narod »znak sigurne nade i utjehe« (LG, 68), prati blagoslov uskrsloga Krista Gospodina, nade naše (usp. 1 Tim 1,1).

U godini velikoga Jubileja od rođenja Isusa Krista, spasitelja svijeta, u kojoj cijela Crkva obilježava također sedamnaest stoljeća od općega koncila u Niceji, te u kojoj se Crkva među Hrvatima zahvalno sjeća da su prije 1100 godina održani crkveni sabori u Splitu u vrijeme kralja Tomislava, iz vrhbosanskoga nadbiskupskog ordinarijata u Sarajevu, dana 25. rujna 2025.

Br. 632/2025.

✠ Tomo Vukšić, nadbiskup

Mladen Kalfić, kancelar

Sadržaj

Dekret proglašenja Izjava i odluka Prve sinode Vrhbosanske nadbiskupije	7
Sadržaj	11
Kratice	15

I. CRKVA VRHBOSANSKA U SLUŽBI

NAVIJEŠTANJA	21
---------------------------	-----------

1. Zajedništvo i poslanje Božjega naroda u mjesnoj Crkvi	23
1.1. Život i poslanje prezbitera	23
1.2. Bogu posvećene osobe	29
1.3. Vjernici laici	32
2. Pastoralna skrb i evangelizacijsko poslanje mjesne Crkve	35
2.1. Ured za pastoral	35
2.2. Pastoral župne zajednice	36
2.3. Pastoral braka i obitelji	38
2.4. Pastoral mladih	44
2.5. Pastoral svećeničkih i redovničkih zvanja	47
2.6. Pastoral starijih i bolesnih osoba, te posebnih skupina	49
2.7. Socijalno-karitativni pastoral	53
2.8. Sredstva društvenih komunikacija	55
3. Odgojno-katehetska služba Crkve	60
3.1. Vjerski odgoj u obitelji	63
3.2. Župna kateheza	67
3.3. Vjeronauk u školi	70

4. Uloga novih crkvenih pokreta u evangelizaciji i crkvenom zajedništvu	73
---	----

5. Ekumenski, međureligijski i međukulturalni dijalog	75
---	----

II. CRKVA VRHBOSANSKA U SLUŽBI POSVEĆIVANJA

79

1. Nedjelja – Dan Gospodnji	81
-----------------------------------	----

2. Sakramenti	82
---------------------	----

2.1. Sakramenti inicijacije	82
-----------------------------------	----

2.2. Sakramenti ozdravljenja	86
------------------------------------	----

2.3. Sakramenti u službi kršćanske zajednice	90
--	----

3. Blagoslovi, egzorcizam i pučke pobožnosti	90
--	----

4. Slavlje sprovoda	93
---------------------------	----

5. Glazba kao izraz slavljenja Boga	94
---	----

6. Liturgijska arhitektura i prostor	96
--	----

III. CRKVA VRHBOSANSKA U SLUŽBI UPRAVLJANJA

101

1. Župa	103
---------------	-----

1.1. Župna zajednica	103
----------------------------	-----

1.2. Pastoralna preobrazba i restrukturiranje župa	106
--	-----

2. Župnik i župni vikar	109
-------------------------------	-----

3. Tijela crkvene suodgovornosti	111
--	-----

4. Koordinacija pastoralnog djelovanja	114
--	-----

5. Vremenita crkvena dobra i financijsko-ekonomska pitanja	116
--	-----

DODATAK	121
Hodogram Prve sinode Vrhbosanske nadbiskupije (2012.-2025.)	123
Tijek Prve sinode Vrhbosanske nadbiskupije	129
Tijela biskupijske sinode	130
Popis članova povjerenstva za pripravu sinode s godinama sudjelovanja	131
Popis članova sinode	132
Popis članova radne skupine za izradu izjava i odluka	135
Molitva za Prvu sinodu Vrhbosanske nadbiskupije ...	136

Kratice

AA	DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o apostolatu laika <i>Apostolicam actuositatem</i> (1965.) ¹
AAS	<i>Acta Apostolicae Sedis</i>
AL	FRANJO, Poslijesinodska apostolska pobudnica <i>Amoris laetitia</i> (2016.)
AM	FRANJO, Apostolsko pismo u obliku motuproprija <i>Antiquum ministerium</i> (2021.)
AS	KONGREGACIJA ZA BISKUPE, Direktorij za pastoralnu službu biskupa <i>Apostolorum successores</i> (2004.)
BC	Biskupski ceremonijal: obnovljen prema odredbi svetog sveopćeg sabora Vatikanskoga II. a proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. (1987.)
BK BiH	Biskupska konferencija Bosne i Hercegovine
BS	<i>Bilten Sinode - Službeno glasilo Sinode Vrhbosanske nadbiskupije</i>
CD	DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o pastirskoj službi biskupa u Crkvi <i>Christus Dominus</i> (1965.)
ChV	FRANJO, Poslijesinodska apostolska pobudnica <i>Christus vivit</i> (2019.)
CEICS	PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENIH KOMUNIKACIJA, <i>Kriteriji ekumenske i međureligijske suradnje u području društvenih komunikacija</i> (1989.)
CL	IVAN PAVAO II., Poslijesinodska apostolska pobudnica <i>Christifideles laici</i> (1988.)
čl.	članak/članci
CP	PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENIH KOMUNIKACIJA, Pastoralni naputak <i>Communio et progressio</i> (1971.)

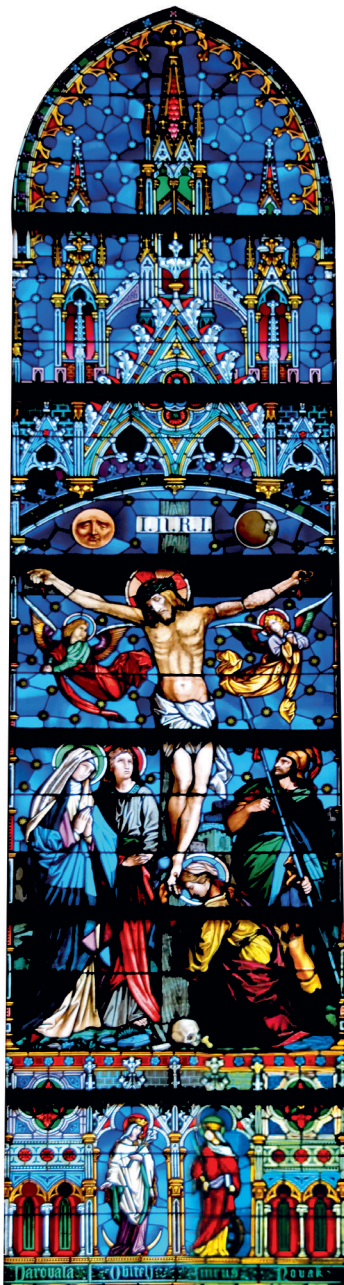
1 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost: Zagreb, 2008.

- CT IVAN PAVAO II., Poslijesinodska apostolska pobudnica *Catechesi tradendae* (1979.)
- DA PAPINSKO VIJEĆE ZA MEĐURELIGIJSKI DIJALOG, *Dijalog i navještaj. Razmišljanja i upute o međureligijskom dijalogu i o navještaju evanđelja Isusa Krista* (1991.)
- DCE BENEDIKT XVI., Enciklika *Deus Caritas est* (2006.)
- DCIE KONGREGACIJA ZA BOGOŠTOVLJE, *De concertibus in ecclesiis* (1987.)
- DD IVAN PAVAO II., Apostolsko pismo *Dies Domini* (1998.)
- DI DIKASTERIJ ZA NAUK VJERE, Deklaracija *Dignitas infinita* (2024.)
- DK PAPINSKO VIJEĆE ZA PROMICANJE NOVE EVANGELIZACIJE, *Direktorij za katehezu* (2020.)
- DIM PIO XI., Enciklika *Divini Illius Magistri* (1929.)
- DPS BK BiH, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici* (2008.)
- DOP BK BiH, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Bosni i Hercegovini* (2005.)
- DSP KONGREGACIJA ZA KLER, *Direktorij za službu i život prezbitera* (2013.)
- EA PAVAO VI., Apostolsko pismo u obliku motuproprija *Ecclesiae sanctae* (1966.)
- EDP Rimski obrednik. *Egzorcizam i druge prošnje* (2010.)
- EG FRANJO, Apostolska pobudnica *Evangelii Gaudium* (2013.)
- EK BK BiH, *Etički kodeks za klerike, redovnike, redovnice i vjernike laike u crkvenoj službi o korištenju medija i društvenih mreža* (2025.)
- EN PAVAO VI., Apostolska pobudnica *Evangelii nuntiandi* (1975.)

ES	PAVAO VI., Enciklika <i>Ecclesam suam</i> (1964.)
FC	IVAN PAVAO II., Apostolska pobudnica <i>Familiaris consortio</i> (1981.)
FS	DIKASTERIJ ZA NAUK VJERE, Deklaracija <i>Fiducia supplicans</i> (2023.)
GE	DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o kršćanskom odgoju <i>Gravissimum educationis</i> (1965.)
GS	DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu <i>Gaudium et spes</i> (1965.)
HBK	Hrvatska biskupska konferencija
IE	KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Pismo <i>Iuvenescit Ecclesia</i> (2016.)
IM	DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o sredstvima društvenih komunikacija <i>Inter mirifica</i> (1963.)
IMS	SVETA KONGREGACIJA OBREDA, Naputak o glazbi u svetom bogoslužju <i>Musicam Sacram</i> (1967.)
IRS	IVAN PAVAO II., Apostolsko pismo <i>Il rapido sviluppo</i> (2005.)
KIBŽ	DIKASTERIJ ZA LAIKE, OBITELJ I ŽIVOT, <i>Katekumenatski itinerari za bračni život: pastoralne smjernice za partikularne Crkve</i> (2022.)
KKC	<i>Katekizam Katoličke Crkve</i> (2016.)
KP	BK BiH, <i>Karizmatički pokret i obnova u Duhu u Katoličkoj crkvi. Fenomenološka analiza i pastoralne smjernice Crkve</i> (2021.)
KSNC	PAPINSKO VIJEĆE 'IUSTITIA ET PAX', <i>Kompendij socijalnog nauka Crkve</i> (2005.)
LCEI	PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENIH KOMUNIKACIJA, <i>Crkva i internet</i> (2002.)
LD	FRANJO, Apostolska pobudnica <i>Laudate Deum</i> (2023.)

- LG DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium* (1964.)
- LS FRANJO, Enciklika *Laudato si'* (2015.)
- MQ PAVAO VI., Apostolsko pismo u obliku motuproprija *Ministeria quaedam* (1972.)
- ODK KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu* (2000.)
- OURM *Opća uredba rimskoga misala* (2002.)
- PC PAVAO VI., *Perfectae caritatis*, dekret o obnovi redovničkog života (1965.)
- PDV IVAN PAVAO II., Poslijesinodska pobudnica *Pastores dabo vobis* (1992.)
- PO DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o službi i životu prezbitera *Presbyterorum ordinis* (1965.)
- POŽZ KONGREGACIJA ZA KLER, Naputak *Pastoralno obraćenje župne zajednice u službi evangelizacijskog poslanja Crkve* (2020.)
- PSVN Prva sinoda Vrhbosanske nadbiskupije
- RFIS KONGREGACIJA ZA KLER, *Dar svećeničkog zvanja. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (2016.)
- RISN BK BiH, *Formacija svećeničkih kandidata. Načela i smjernice. Ratio institutionis sacerdotalis nationalis pro Bosnia et Herzegovina* (2014.)
- RP *Rimski obrednik. Red pokore* (2009.)
- RSp *Rimski obrednik. Red sprovoda* (2024.)
- RSŽ *Rimski obrednik. Red slavljenja ženidbe* (1997.)
- SC DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konstitucija o svetoj liturgiji *Sacrosanctum Concilium* (1963.)
- SCa BENEDIKT XVI., Poslijesinodska apostolska pobudnica *Sacramentum Caritatis* (2007.)

SD	FRANJO, Apostolsko pismo u obliku motuproprija <i>Spiritus Domini</i> (2021.)
SRS	IVAN PAVAO II., Enciklika <i>Sollicitudo rei socialis</i> (1987.)
TC	FRANJO, Apostolsko pismo u obliku motuproprija <i>Traditionis custodes</i> (2021.)
TU	<i>Temeljni ugovor između Svete Stolice i Bosne i Hercegovine</i> (2006.)
UR	DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o ekumenizmu <i>Unitatis redintegratio</i> (1964.)
VELM	FRANJO, Apostolsko pismo u obliku motuproprija <i>Vos estis lux mundi</i> (2019.)
VG	FRANJO, Apostolska konstitucija <i>Veritatis gaudium</i> (2017.)
ZKP	<i>Zakonik kanonskog prava</i> (1983.)

Sarajevo, katedrala Presvetog Srca Isusova, vitraj u svetištu

I. CRKVA VRHBOSANSKA U SLUŽBI NAVIJEŠTANJA

1. Zajedništvo i poslanje Božjega naroda u mjesnoj Crkvi

1.1. Život i poslanje prezbitera

1. Isus Krist, svjetlo naroda, ustanovio je Crkvu kao zajednicu vjere, nade i ljubavi kao vidljivi organizam koji zajedno s duhovnom zajednicom čini jednu složenu stvarnost sastavljenu od božanskog i ljudskog elementa. Jedna Kristova Crkva, ustanovljena u ovome svijetu kao društvo, nalazi se u Katoličkoj Crkvi kojom upravlja nasljednik svetog Petra i biskupi zajedno s njim. Kao sakrament i sredstvo spasenja cijeloga ljudskoga roda, Crkva je pozvana, po uzoru na Isusa Krista, navijestiti ljudima plodove Njegova otkupiteljskog djela.

2. Jedna Kristova Crkva prisutna je i očituje se u svakoj zakonitoj mjesnoj Crkvi, u kojoj se, okupljenoj u euharistijskom zajedništvu, pod svetom službom biskupa, očituje simbol ljubavi i jedinstva. U svakoj je mjesnoj Crkvi, ma koliko bila malena ili siromašna, prisutan Krist čijom se moći združuje jedna, sveta, katolička i apostolska Crkva.²

3. Biskupi, koji u ime Boga stoje na čelu stada kojemu su pastiri i koji su po božanskoj ustanovi došli na mjesto apostola, vidljivo su počelo i temelj jedinstva u svojim mjesnim Crkvama. U ostvarivanju njihova poslanja – koje se izražava kroz trostruku službu naučavanja, posvećivanja i upravljanja – pomažu im prezbiteri.

4. Mjesni biskup kao član kolegija biskupa i zakoniti nasljednik apostola, dužan je po Kristovoj ustanovi i naredbi, brinuti se za razvitak također opće Crkve, iako ne činom ju-

2 Usp. LG, 1, 8, 26, 49.

risdikcije. Nadalje, s obzirom na činjenicu da Vrhbosanska nadbiskupija za sada ima dovoljan broj prezbitera, a da su se prilike s brojem i potrebama naših vjernika promijenile, te da se Nadbiskupija kao čin solidarnosti i svoje dužnosti uvijek pastoralno i duhovno brinula za iseljene vjernike u inozemstvu, potrebno je u tom smislu nastaviti, u mjeri u kojoj to bude moguće, s ovakvom vrstom skrbi za druge mjesne Crkve, a osobito one u kojima žive vjernici podrijetlom iz naših krajeva. Prezbiteri trebaju imati na umu da ih duhovni dar primljen na ređenju pripravlja za najšire i sveopće poslanje spasenja: »sve do kraja zemlje« (Dj 1,8), a ne na ograničeno i usko poslanje.

5. Prezbiteri zajedno s biskupima imaju udjela u istom Kristovu svećeništvu i službi. To jedinstvo posvećenja i poslanja iziskuje njihovo hijerarhijsko zajedništvo koje se prigodice očituje u liturgijskoj koncelebraciji.³

6. »Crkva promatra ministerijalno svećeništvo kao dar koji joj je udijeljen služenjem nekih njezinih vjernika.«⁴ Iako postoje različite službe prezbiterâ unutar mjesne Crkve, isti je Duh i Gospodin; različita su djelovanja, ali je isti Bog koji čini sve u svima (usp. 1 Kor 12,4-6). Jedinstvo poslanja u različitosti službi ne smije biti zapreka svijesti o zajedničkoj odgovornosti svih i spremnosti na služenje kako bi se ostvario Kristov nalog: »Pođite, dakle, i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovjedio! I evo, ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta« (Mt 28,19-20).

7. Služba prezbiterâ temelji se na poslanju Isusa Krista. Biti s Isusom i naviještati Božju riječ čine dva bitna

3 Usp. LG, 20-21, 23, 25-27; CD, 12-18; PO, 1, 7, 10.

4 DSP, 1.

i neodvojiva elementa prezbiterske službe.⁵ Iz blizine i bivanja s Isusom Kristom, vječnom Božjom Riječi, proizlaze zadaće i skrb prezbitera da »u ovisnosti s biskupom i u jedinstvu s njim«⁶ posvećuju povjereni im narod slaveći sakramente, naviještaju i tumače poklad vjere, te upravljaju Božjim narodom⁷ »ne kao gospodari Baštine nego kao uzori stada« (1 Pt 5,3).

8. Vršeci svoju službu po uzoru na Krista, prezbiteri uistinu postaju »u Crkvi i za Crkvu kao neko sakramentalno posadašljenje Isusa Krista Glave i Pastira; vjerodostojno propovijedaju Njegovu riječ, ponavljaju Njegove geste oprostjenja i ponude spasenja, nadasve krštenjem, pomirenjem i Euharistijom; kao i On, ispunjeni ljubavlju sve do posvemašnjeg dara samoga sebe, skrbe se za stado koje ujedinjuju i vode k Ocu po Kristu u Duhu«.⁸

9. Za dostojanstveno i autentično vršenje prezbiterske službe, nužna je, osim temeljne, i trajna formacija koja obuhvaća ljudski, duhovni, intelektualni i pastoralni razvoj osobe.⁹

§ 1 *Kako bi na prezbiterima trajno odsijevalo lice Crkve moliteljice i navjestiteljice, te kako bi mogli radosno i plodonosno vršiti svoju službu odgojitelja u vjeri,¹⁰ neka prezbiteri bdiju nad duhovnošću, ne samo povjerenog im naroda Božjega, nego i nad vlastitom. Osobnom molitvenom povezanošću s Kristom trebaju voditi i izgrađivati Tijelo Kristovo, sastavljeno od mnogih udova.*

5 Usp. J. RATZINGER, *Svesci* 14 (1969.), 17-12.

6 PDV, 15.

7 Usp. PO, 4-6.

8 PDV, 15.

9 Usp. RISN, 143.

10 Usp. PO, 6.

- § 2 *Duhovni život prezbiterâ neka se temelji, prije svega, na svakodnevnoj, pobožno i dostojanstveno slavljenom Euharistiji i drugih liturgijskih čina, na redovitom pristupanju sakramentu pomirenja i molitvi Časoslova naroda Božjeg, te drugim oblicima osobne sabranosti i molitve poput: razmatranja riječi Božje, euharistijskog klanjanja, duhovnih vježba i obnova, krunice i drugih pobožnosti.*
- § 3 *Budući da su prezbiteri ređenjem međusobno povezani najtješnjim sakramentalnim bratstvom,¹¹ trebaju zdušno njegovati svećeničko bratstvo, te razvijati zdrava i iskrena prijateljstva imajući na umu da je Krist, koji nam je priopćio sve što je čuo od Oca (usp. Iv 15,15), njihov prvi i najbolji prijatelj. Iskrena prijateljstva među svećenicima i sudjelovanje na susretima svećeničkog zajedništva trebaju biti izraz istinske prezbiterske kolegijalnosti i bratstva.¹²*
- § 4 *U duhu kolegijalnosti i iskrenog prijateljstva, prezbiteri su pozvani intenzivnije pružati podršku subraći osobito u slučaju bolesti, liječenja ili godišnjeg odmora, uključujući i materijalnu pomoć. Neka kolegijalnost, bratstvo i iskreno prijateljstvo potaknu prezbitere da čuvaju svoj dobar glas kao i glas svoje subraće.*
- § 5 *Svećenici se potiču na međusobnu razmjenu savjetâ, prijedlogâ i inicijativâ, te na konstruktivno sudjelovanje na susretima različitih razina unutar Nadbiskupije.*
- § 6 *Kako bi se svećenici mogli trajno hraniti Božjom riječju koju naviještaju, potrebno ju je najprije razmatrati - kontemplirati, usvajati - interiorizirati, te produbljivati da bi ju se plodno moglo navijestiti drugima.*

11 Usp. PO, 8.

12 Usp. DSP, 37.

- § 7 *Da bi svećenici bili istinski učitelji, voditelji i posvetitelji povjerenog im Božjeg naroda, određuje se da trajno i bez izuzetaka nastoje oko teološko-pastoralno-duhovne formacije koja obuhvaća sve dimenzije ljudskog i svećeničkog života i službe.*
- § 8 *Božji narod, kojemu su svećenici poslani, ima pravo na izgrađene učitelje i odgojitelje u vjeri koji će ih voditi u njihovim radostima i nadama, žalostima i tjeskobama.¹³*
- § 9 *Trajna svećenička formacija pravo je i dužnost svakog prezbitera inkardiniranog u Vrhbosansku nadbiskupiju. Ona pomaže svima, a osobito mlađim svećenicima, otkrivati svijest o vlastitom identitetu, jačati vjernost svećeničkoj službi, produbljivati smisao svećeničkog poziva, te usavršavati pastoralnu ljubav.*
- § 10 *Određuje se da se trajna svećenička formacija organizira na razini Nadbiskupije, arhiđakonata i dekanata kroz različite modele uza stalno stručno obogaćenje programa formacije. Posebnu pozornost treba posvetiti trajnoj formaciji svećenika tijekom prvih deset godina njihova svećeništva. Neka se na razini Nadbiskupije osnuje posebno povjerenstvo koje će izraditi konkretne programe o sustavnom obrađivanju tema iz dokumenata crkvenog učiteljstva, područja teoloških i humanističkih znanosti, te s posebnim naglaskom na aktualne pastoralne izazove.*
- § 11 *Sve svećenike zdušno se potiče da se u svrhu osobne ljudske i duhovne izgradnje služe relevantnim crkvenim dokumentima, teološkom i duhovnom literaturom, provjerenim vjerskim medijima kako bi na Božju slavu i spas duša što prikladnije vršili svoju službu.*

13 Usp. GS, 1.

- § 12 *Neka se u okviru trajne formacije svećenika, imajući na umu »promjenu epohe, obilježenu složenom antropološkom i socio-okolišnom krizom«¹⁴ usavrše i prikladno prodube područja koja su sastavni dio seminara za ovlast ispovijedanja.*
- § 13 *Neka klerici, redovnici i redovnice ne prihvaćaju članstvo i službe koje uključuju sudjelovanje u vršenju građanske vlasti, niti sudjelovanje u radu necrkvenih vijeća, udruga, zaklada i društava, osim s dozvolom dijecezanskog biskupa.*
- § 14 *Neka klerici, redovnici, redovnice i vjernici laici ne sudjeluju u radu etičkih povjerenstava bolnica i zdravstvenih ustanova, u kojima se vrše pobačaji ili druge nemoralne radnje, te drugih ustanova čije bi odluke mogle biti protivne nauku Katoličke Crkve, osobito u području vjere i morala.*
- § 15 *U slučaju seksualnog zlostavljanja maloljetnika od strane klerika, redovnika, redovnica i drugih osoba koje vrše neku crkvenu službu primjenjivat će se odredbe Zakonika kanonskog prava, Vademecuma Dikasterija za nauk vjere i Osnovnih smjernica Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine, te drugih krajevnih odredbi o ovom pitanju.*
- § 16 *Slijedom odredbi crkvenog zakonodavstva i Katekizma Katoličke Crkve¹⁵ neka se klerici klone igara na sreću, posjedovanja oružja i lova. Bez dopuštenja dijecezanskog biskupa neka se ne bave poslovanjem ili trgovinom.*

14 VG, 3.

15 Usp. *Corpus Iuris Canonici*, C. II, X, *De cleric. venat.*; TRIDENTSKI KONCIL, Sess. XXIV, *De reform.*, kan. 12; ZKP, kann. 285, 289; KKC, 2417-2418.

- § 17 *Potrebno je izraditi smjernice za pastoralno djelovanje ili poslanje prezbitera izvan granica Nadbiskupije, te definirati ugovorom trajanje takvog pastoralnog djelovanja.*
- § 18 *S obzirom na prezbitere koji djeluju na području Nadbiskupije, potiče se mjerodavna crkvena vlast da s vlastima u Bosni i Hercegovini obavlja reguliranje mirovinskog, invalidskog i zdravstvenog osiguranja, a po mogućnosti i redovitih mjesečnih naknada po uzoru na postojeće prakse nekih civilnih i crkvenih ustanova s pravom javnosti.*¹⁶

1.2. Bogu posvećene osobe

10. Bogu posvećeni život, temeljen na evanđeoskim savjetima čistoće, siromaštva i poslušnosti, predstavlja poseban dar Crkvi. On je znak ljubavi prema Bogu i bližnjemu, te omogućuje onima koji ga prihvaćaju da se na poseban način posvete Bogu i služe Crkvi. Taj život ima proročku dimenziju jer svjedoči o prisutnosti nebeskih dobara već u ovom svijetu i ukazuje na buduću slavu Kraljevstva Božjega. Ovaj oblik života nije samo osobni put svetosti, već je i izvor duhovne plodnosti za cijelu Crkvu. Nasljedovanje Krista jest vrhovno pravilo redovničkog života.¹⁷

11. Osobe posvećenog života svojim velikodušnim nasljedovanjem Isusa Krista, te življenjem karizme utemeljitelja vlastite zajednice uprisutnjuju i oživotvoruju evanđeoske savjete i vrednote. Posvećeni život »nije neka stvarnost koja bi bila izvan ili neovisna o životu mjesne Crkve, već radije predstavlja poseban način prisutnosti

16 Usp. *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine* 5 (2004.), čl. 13 t. 4.

17 Usp. LG, 43-47; PC, 1-2, 5-6, 12-15, 25.

u njoj, koji je označen evanđeoskom radikalnošću i koji posjeduju svoje specifične darove«. ¹⁸

12. Uzvišeni ideali redovničkog života često su teško razumljivi i prihvatljivi u postmodernom društvu koje se često suprotstavlja duhu poniznog služenja Bogu i bližnjima. Unatoč tome, Bogu posvećene osobe aktivno sudjeluju u životu Crkve i svijeta kroz molitvu, pokoru, djelotvornu ljubav, te razne oblike apostolata i službi: kateheza, caritas, formacija, pastoral mladih, skrb za bolesne. Njihove specifične karizme obogaćuju duhovni, karitativni, pastoralni, znanstveni i kulturni život biskupijskih i župnih zajednica.

13. Vrhbosanska nadbiskupija prepoznaje važnost prisutnosti Bogu posvećenih osoba zbog njihovih vlastitih darova koji doprinose različitim područjima nadbiskupijskog djelovanja i evangelizacijskog poslanja. Nadbiskupija ih nastavlja velikodušno prihvaćati i raduje se njihovom sudjelovanju na svim razinama crkvenog života. Njihov doprinos »proizlazi u prvom redu iz toga što *jesu*, odnosno iz svjedočenja radikalnoga nasljedovanja Krista zavjetovanjem evanđeoskih savjeta, a tek potom, također, iz njihovoga činjenja, odnosno iz djela ostvarenih u skladu s karizmom svake pojedine ustanove«. ¹⁹

14. Sve redovničke zajednice u Vrhbosanskoj nadbiskupiji okupljene su pri Konferenciji viših redovničkih poglavara i poglavarica Bosne i Hercegovine koju je ustanovila Kongregacija za ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života, te je odobrila njezin Statut. Primarna zadaća Konferencije je promicanje redovničkog života, te njegovo uključivanje u poslanje mjesnih Crkava. U tu svr-

18 IE, 21.

19 POŽZ, 84.

hu Konferencija svake godine organizira *Redovnički dan* i sudjeluje u pripremi obilježavanja *Dana posvećenog života*.

15. Vrhbosanska nadbiskupija također osjeća potrebu za usklađivanjem pastoralnog djelovanja redovnika s nadbiskupijskim programima i inicijativama kako bi se unaprijedila suradnja na razini dekanata i župa, te sa svećenicima i laicima.

- § 1 *Redovnici i redovnice, ostajući vjerni izvornoj volji svojih utemeljitelja, pozvani su otkrivati nove mogućnosti življenja svoje karizme i poslanja. U duhu vjernosti Evanđelju, njihovo evangelizacijsko djelovanje treba odgovoriti na pastoralne, društvene i kulturne izazove današnjice.*
- § 2 *Potiče se jača suradnja između redovnika, redovnica i dijecezanskih svećenika, temeljena na međusobnoj otvorenosti i povjerenju. Svi su pozvani udruženim snagama raditi na istoj njivi Gospodnjoj, u zajedničkom poslanju navještaja Radosne vijesti i zaštite ljudskog dostojanstva.*
- § 3 *Neka redovnici i redovnice nastave biti uključeni u evangelizacijsko poslanje Crkve na župnoj razini. Njihovo sudjelovanje treba biti prepoznato kao dragocjen doprinos životu mjesne Crkve.*
- § 4 *Odnosi između župe i redovničkih zajednicâ, čiji članovi pastoralno djeluju u župi, trebaju biti jasno definirani i pravno uređeni posebnim ugovorima, uz prethodnu pisanu suglasnost dijecezanskog biskupa.*
- § 5 *Radi učinkovitijeg pastoralnog djelovanja potrebno je uskladiti pastoralne planove redovničkih zajednicâ s onima na nadbiskupijskoj razini. Izbjegavanje paralelnih aktivnosti omogućit će bolju koordinaciju, te jačanje duha zajedništva.*

§ 6 *Kako bi se unaprijedila koordinacija pastoralnih aktivnosti, olakšala komunikacija, te osnažila suradnja između redovničkih zajednica i Nadbiskupije, neka se osnuje nadbiskupijsko vijeće za Bogu posvećeni život ili imenuje biskupskog povjerenika za Bogu posvećene osobe.*

1.3. Vjernici laici

16. Po krštenju svi vjernici primaju temeljno, jednako i zajedničko krsno dostojanstvo i poslanje. Istovremeno se razlikuju s obzirom na službe unutar evangelizacijskog poslanja Crkve.²⁰ »Doista, kao što je tijelo jedno, te ima mnogo udova, a svi udovi tijela, iako mnogi, jedno su tijelo – tako i Krist. Ta, u jednom Duhu svi smo u jedno tijelo kršteni« (1 Kor 12,12-13). »Jer, kao što u jednom tijelu imamo mnogo udova, a nemaju svi isto djelovanje, tako smo i mi, mnogi, jedno tijelo u Kristu, a pojedinci udovi jedan drugomu« (Rim 12,4-5).

17. Vjernici laici imaju udjela u Kristovoj trostrukoj službi: svećeničkoj, proročkoj, kraljevskoj, no to se sudioništvo u spasenjskom poslanju ostvaruje na drugačiji način nego kod ministerijalnih svećenikâ. Razlika između ministerijalnog i općeg svećeništva nije samo u stupnju, nego u biti. Vjernicima laicima, koji sudjeluju u evangelizacijskom poslanju, preporučuje se da kroza svoje svakodnevne dužnosti i radna mjesta, tragaju za Božjim kraljevstvom baveći se vremenitim stvarima i uređujući ih po Božjem promislu.²¹

18. Vjernici laici su pozvani »da sa svojim pastirima surađuju u služenju crkvenoj zajednici, za njezin rast i život, izvršavajući najrazličitije službe prema milosti

²⁰ Usp. LG, 32.

²¹ Usp. EG, 201; LG, 31; AA, 2; ZKP, kann. 224-231.

i karizmama koje im se Gospodin udostoji udijeliti«. ²² Ova toliko potrebna i željena aktivna suradnja ostvaruje se isključivo u povezanosti vjernika laikâ s Crkvom, »a posebno u preuzimanju odgovarajućih zadaća u službi župne zajednice«. ²³

19. Službe u Crkvi ne promatraju se samo u odnosu prema ministerijalnim službama, nego imaju svoje utemeljenje u krštenju, te u samom bogoslužju. Kad je riječ o službama vjernika laikâ, njima se službe ne podjeljuju, nego ih se postavlja u službu, a za to se ne koristi pojam ređenje. ²⁴

20. Izvrstan primjer vršenja laičke službe i djelovanja u Crkvi i za Crkvu, može se pronaći u blaženom Ivanu Merzu, prvom proglašenom blaženiku rođenom u Bosni i Hercegovini.

21. Papa Franjo je omogućio trajno postavljanje krštenih laikâ – muškaraca i žena – odgovarajuće dobi i sposobnosti u službu čitača i akolita kroz utvrđeni liturgijski obred ²⁵. Primanjem ovih služba ne stječe se pravo na uzdržavanje ili naknadu u Crkvi. Služba akolita i čitača nisu zamjenske službe, niti su samo funkcionalna potreba bogoslužja. One imaju vlastiti i stalni karakter, te svoje izvorište pronalaze u bogoslužju kao činu cjelokupne zajednice vjernikâ. Akoliti i čitači su, u pravom smislu riječi, služitelji euharistijskoj zajednici, koji doprinose jedinstvu, skladnosti i svečanosti liturgijskih slavlja.

22. Potrebno je razlikovati stalne liturgijske službe od onih na temelju privremenog naloga, te službe koje vrše laici kao izvanredni služitelji nakon formacije i mandata biskupa. Izvanredne prilike nikada ne smiju biti alter-

22 EN, 73.

23 POŽZ, 86.

24 Usp. MQ, AAS 64 (1972.), 531.

25 Usp. SD.

nativa redovitom slavlju niti prisutnosti redovitih službenikâ Crkve. Postojanje ustanovljenih službi akolita ili čitača ukazuje na stupanj organiziranosti župe, te shvaćanje službe svećenika. Stalne službe akolita i čitača trebale bi postojati u svakoj zajednici vjernika bez isključivanja ministranata kao poslužitelja.

23. Kao što postoji stalna služba akolita, postoji i stalna služba čitača koji se postavlja unutar obrednog slavlja – po redu *Postavljanja čitača*. Čitači imaju zadaću naviještati svetopisamska čitanja tijekom liturgijskih slavlja, s iznimkom evanđelja.

24. Liturgijsko slavlje predstavlja zajednicu krštenikâ kao Crkvu u kojoj svatko ima svoju ulogu i vrši onu službu koja mu je vlastita (ministrant, animator, psalmist/pjevač, zbor, *schola cantorum*, orguljaš, sakristan, zvonar, itd.). Potrebno je obnoviti drevnu praksu Crkve kroz formaciju i jasnu pravnu regulaciju kako bi aktiviranje stalnih liturgijskih službi pridonijelo evangelizaciji, te učinilo nedjelju bogoslužnim danom u životu zajednica vjernikâ.

§ 1 *Potrebno je na župnoj razini neumorno i konkretno poticati vjernike laike da se u što većem broju uključe u sveukupno pastoralno i liturgijsko djelovanje Crkve kroz različite službe.*

§ 2 *U svrhu jačeg uključivanja vjernika laikâ na nadbiskupijskoj razini i u suradnji s odgojno-obrazovnim ustanovama Nadbiskupije, neka se dodatno djeluje na programima početne i trajne teološke, duhovne, liturgijske, pastoralne i administrativne formacije vjernikâ laikâ. Time će se omogućiti njihovo kvalitetnije i kompetentnije sudjelovanje u evangelizacijskom djelovanju na različitim područjima. Neka župnici*

predlože prikladne kandidate za postavljanje u službu čitača i akolita.

- § 3 *Vjernici laici trebaju raditi na izgradnji i jačanju istinskog crkvenog zajedništva unutar svojih župa kroz njegovanje bratskih i ljudskih odnosa.*
- § 4 *Potrebno je donijeti jasne kriterije o radu vjernikâ laikâ u crkvenim ustanovama kao i pravila za određivanje pravedne naknade.*
- § 5 *Neka svećenici, imajući na umu da su liturgijska slavlja, slavlja zajednice vjernika, u bogoslužje aktivno uključuju vjernike laike i vrednuju njihove različite službe.*
- § 6 *Kao što svećenici ne smiju svoj svećenički identitet zamijeniti laičkim, tako ni laici ne smiju svoj laički zamijeniti kleričkim. Laicima je vlastita svjetovna narav.²⁶ Stoga, neka svojim životom u svijetu i vršeći svoje svjetovno zvanje, svjedoče Krista, te tako pridone nose posvećenju svijeta.*
- § 7 *Neka župnici i župni vikari imaju redovite susrete s nositeljima crkvenih služba, te ih potiču na djelatno i kreativno sudjelovanje na župnoj i nadbiskupijskoj razini.*

2. Pastoralna skrb i evangelizacijsko poslanje mjesne Crkve

2.1. Ured za pastoral

25. Vrhbosanska nadbiskupija je tijekom svojeg sinodalnog hoda, prepoznala niz uspješnih pastoralnih inicijativa koje pokazuju pozitivne rezultate u smislu odgovornog življenja za mjesnu Crkvu.

26 Usp. LG, 31.

26. Uočena je potreba za dodatnim radom na umrežavanju pastoralnih ustanova kao i na formaciji i duhovnoj izgradnji pastoralnih djelatnika kako bi se omogućilo učinkovitije pastoralno djelovanje i osigurala kvalitetnija služba u zajednici.

§ 1 *Nalaže se osnivanje Ureda za pastoral na razini Nadbiskupije s ciljem koordinacije pastoralnog djelovanja temeljenog na načelima sinodalnosti i suodgovornosti. Ured će imati zadaće: pratiti i analizirati stanje pastorala, davati smjernice i upute za pastoralni rad, organizirati formacije i duhovne susrete za pastoralne djelatnike, pokretati nove pastoralne inicijative, te provoditi zajedničke projekte u suradnji s različitim ustanovama.*

2.2. Pastoral župne zajednice

27. Župa je mjesto očitovanja i ostvarenja Crkve koja živi među domovima svojih sinova i svojih kćeri. Ona je »obitelj Božja«, »zajednica vjernika«, »obiteljski, bratski i otvoren dom«,²⁷ bez obzira na sve različitosti i situacije u kojima se može nalaziti.

28. Sinodalni hod Vrhbosanske nadbiskupije utvrdio je da je potrebno uzeti u obzir aktualnu situaciju i raznolikost župâ kao i odredbe novih crkvenih dokumenata prilikom donošenja zaključaka, uputa i odredbi. Činjenica o postojanju 13 dekanata, zatim povratničkih župâ kao i župâ s malim brojem vjernika, te gradskih, prigradskih i ruralnih župâ ukazuje na složene okolnosti. Demografski pad je prisutan u svim biskupijama na ovim

²⁷ CL, 26.

prostorima. Sve ove čimbenike potrebno je imati na umu pri promišljanju o izazovima pastoralna župne zajednice u Nadbiskupiji.

29. Teška ekonomska situacija u zemlji često predstavlja teret koji obitelji prolaze same, bez organizirane pomoći. Potrebno je, stoga, uključiti sve vjernike unutar župnog Caritasa kako bi se prepoznale obitelji u potrebi, te im se konkretno pomoglo. Suodgovornost svih članova župne zajednice ključna je za uspjeh ovih nastojanja.

30. Potrebno je dati veću ulogu ženama u crkvenim strukturama i službama. Također, važno je vrednovati informacije o konkretnom stanju kroz seminare i duhovne obnove za sve članove župne zajednice. Timski rad unutar župe – uključujući župnika, župna vijeća i stručnjake iz različitih područja – koristan je za razvoj pastoralna u duhu sinodalnosti koji doprinosi pastoralnom obraćenju župne zajednice u službi evangelizacije i usklađivanju aktivnosti s pastoralnim kalendarom Nadbiskupije.

31. Vrhbosanska nadbiskupija prepoznaje važnost i potrebe vjernikâ koji privremeno napuštaju svoje matične župe zbog zaposlenja u inozemstvu, ali se tijekom blagdana vraćaju u njih osjećajući se dijelom svojih župnih zajednica. Za njih bi bilo korisno organizirati susrete tijekom godišnjih odmorâ kako bi se utvrdile njihove potrebe, te ih se uključilo u život župe.

32. Kršćanska nada prepoznata je tijekom sinodalnog hoda kao izvor življenja i svjedočenja vjere unutar župne zajednice kroz ljubav prema bližnjemu, te spremnost na oprost i pomirenje.

§ 1 *Svjetski da je župa mjesto ostvarenja Crkve koja živi na određenom prostoru, neka se u kreiranju pastoralna*

unutar župne zajednice uzmu u obzir prijedlozi sadržani u novijim crkvenim dokumentima.

- § 2 *Neka se u pastoralnom planiranju unutar župne zajednice uključe i vjernici laici koji dobro poznaju pastoralne običaje kroz aktivno sudjelovanje u župnim vijećima.*
- § 3 *Nalaže se kontinuirani i strukturirani rad i djelovanje na župnoj razini s ministrantima, čitačima, akolitama i pjevačima. U tu svrhu važno je uključiti članove ovih skupina u formativno-duhovne susrete koji će se organizirati na razini Nadbiskupije.*
- § 4 *Predlaže se razvijanje posebnih inicijativa u pastoralu osoba koje privremeno borave izvan Nadbiskupije, ali se redovito vraćaju za blagdane i godišnje odmore u svoje matične župe.*
- § 5 *Neka se posebna pozornost posveti temi oprosta i pomirenja kroz homilije, seminare i formativne susrete za različite skupine vjernika Nadbiskupije. S obzirom na važnost tumačenja Božje riječi u službi naviještanja, te pastoralnu osjetljivost prema potrebama vjernika laikâ, ova tema treba zauzeti posebno mjesto unutar trajne formacije svećenika.*
- § 6 *Predlaže se razvijanje svijesti o zajedničkom pastoralnom djelovanju kroz seminare trajne formacije kako zaređenih crkvenih službenikâ tako i ostalih aktivnih skupina vjernika laikâ.*

2.3. Pastoral braka i obitelji

33. Biblijski izvještaj o stvaranju svijeta donosi prvi govor o obitelji (usp. Post 1,27-28; Post 2,24). Sam Bog je

začetnik braka i obitelji.²⁸ »Kršćanski ženidbeni drugovi snagom sakramenta ženidbe, kojim naznačuju i po kojem imaju udjela u otajstvu jedinstva i plodne ljubavi između Krista i Crkve (usp. Ef 5,32), uzajamno si pomažu postići svetost u bračnom životu i u primanju i odgajanju djece, te tako u svojem staležu i redu imaju svoj posebni dar u Božjem narodu (usp. 1 Kor 7,7).«²⁹

34. Svojim bračnim životom supružnici uprisutnjuju odnos Krista s njegovom Crkvom, podsjećajući na ono što se dogodilo na križu. Ženidba je intimna i cjeloživotna zajednica bračnog života muškarca i žene usmjerena uzajamnom darivanju, plodnom zajedništvu, odgovornom roditeljstvu, te življenju afektivno-seksualne dimenzije u skladu s Božjim naumom.

35. Brak i obitelj, ranjene istočnim grijehom, otkupio je Isus Krist uzdigavši ženidbu na razinu sakramenta. Krist trajno prisutan u bračnom zajedništvu jača supružnike da se mogu ljubiti nadnaravnom ljubavlju, bezuvjetno prihvaćati jedno drugo, opraštati jedno drugome, te zajedno nositi terete bračne i obiteljske stvarnosti.³⁰

36. Jedan od glavnih prioriteta u pastoralu braka i obitelji treba biti pedagogija praćenja kroz različite razvojne obiteljske stadije: zaručnici na putu priprave za ženidbu; bračni parovi u prvim godinama bračnog života; osobe nakon prekida i rastave bračnog zajedništva; obitelji koje su izgubile bliskog člana obitelji; roditelje u njihovoj odgojnoj ulozi; vjernike koji stupaju u mješovite ženidbe ili ženidbe s različitosti vjere; obitelji samohranih roditelja, te one s članovima koji imaju homoseksualne sklonosti.³¹

28 FC, 3.

29 LG, 11.

30 Usp. FC, 13; GS, 47-52; KKC, 1642.

31 Usp. EG, 169; AL, 205-216, 217-230, 241-247, 250-258, 259-290.

37. Posebno pastoralno praćenje treba biti usmjereno prema osobama koje su se razvele nakon sklapanja crkvene ženidbe, te su sklopile novu građansku ženidbu (razvedeni i ponovno civilno vjenčani).³² Vjerna evanđeoskoj istini o nerazrješivosti braka (usp. Mk 10,2-12), Crkva ne može razvedene osobe, koje su ponovno sklopile civilnu ženidbu, pripustiti sakramentima dokle god traje njihova situacija koja je objektivno u suprotnosti s jedinstvom ljubavi između Krista i Crkve koja se označava i ostvaruje u Euharistiji. Imajući u vidu izvanredne okolnosti kao i odredbe crkvenog zakonodavstva i učiteljstva Crkve, pastiri su pozvani pomoći parovima u procesu razlučivanja njihove situacije prema oblicima integracije u život Crkve, poput veće prisutnosti u zajednici, sudjelovanja u molitvenim ili meditativnim skupinama, te uključivanja u prikladne crkvene službe.³³

38. »Važniji od pastoralne skrbi, za one koji su doživjeli neuspjeh u braku, danas je pastoralni napor za jačanje brakova i time sprječavanje njihova sloma.«³⁴ Stoga je od posebne važnosti temeljita priprava zaručnikâ za sakrament braka, te praćenje supružnikâ u prvim godinama bračnog života »kako bi obogatili i produbili svoju svjesnu i slobodnu odluku da će jedno drugom pripadati i jedno drugo ljubiti do kraja života«.³⁵ Potrebno je posvetiti pozornost činjenici da vrijeme zaruka često traje prekratko, te da se odluka o sklapanju ženidbe donosi ubrzano. Uz to, mladi sve kasnije sazrijevaju, pa je važno da supružnici u prvim godinama braka dovrše ono što se redovito trebalo dogoditi tijekom zaruka.³⁶

32 Usp. FC, 84; SCa, 29; AL, 291-312; KKC, 1650; DOP, 90-91.

33 Usp. AL, 299.

34 AL, 307.

35 AL, 217.

36 Usp. AL, 217.

39. Udjeljivanje spontanog ili pastoralnog blagoslova parovima u neredovitim situacijama kao i istospolnim parovima ne podrazumijeva promjenu crkvenoga nauka o braku, već proizlazi iz pastoralnog shvaćanja.³⁷ Međutim, uzimajući u obzir stvarnosti vjernikâ Vrhbosanske nadbiskupije, u kojoj se pojam blagoslova uglavnom poistovjećuje s odobravanjem nekog stanja, ovakva praksa može biti problematična i sablažnjiva, te stoga nije razborito provoditi je.

40. Tranzicijske promjene pogodovala su nekritičkom prihvaćanju modernih ideologija koje su u suprotnosti s kršćanskim vrijednostima braka i obitelji.

41. Ekonomsko-politička situacija, koja se u zadnjih nekoliko godina usložnjava i onemogućuje stabilnu egzistenciju, potiče iseljavanje čitavih obitelji. Ovi spomenuti čimbenici zajedno pridonose dubokim krizama koje proživljavaju današnje obitelji, te povećanju broja nefunkcionalnih obitelji i civilno rastavljenih brakova.

42. Sve više bračnih zajednica proživljava teške krize ili čak rastave u prvih pet godina braka, za razliku od ranijih razdoblja kada su bračne poteškoće nastajale nakon 15 ili 20 godina zajedničkog života. Tradicionalni brak, usmjeren na dobro supružnika i odgoj potomstva, sve više zamjenjuje brak usmjeren na ostvarenje individualnih potreba supružnika. Suvremeni koncept braka često je nespojiv s biblijskim shvaćanjem braka kao cjeloživotne zajednice muškarca i žene usmjerene prema međusobnom darivanju i plodnom zajedništvu.

43. Stoga je potrebno približiti shvaćanju današnjeg čovjeka evanđeosku sliku braka i obitelji, te djelovati na njezinu obnavljanju. Unatoč porastu vidljivih kriza,

37 Usp. FS, 4.

brak – shvaćen unutar kršćanske poruke – nije izgubio na važnosti već ostaje poželjna vrijednost koja privlači mlade parove, što potvrđuje sve veći broj zaručnika koji sudjeluju na tečajevima priprave za sakramentalni brak. Poseban pastoralni naglasak treba staviti na neoženjene mladiće i neudane djevojke kako bi ih se ohrabrilo za stupanje u kršćanski brak.

44. Prema podacima prve sinodske ankete, tema braka i obitelji zauzima najvažnije mjesto među vjernicima Nadbiskupije. Rezultati anketa potvrđuju da tema braka prožima cijeli sinodski hod, te omogućuje identificiranje poteškoća, izazova, ali i svijetlih strana unutar današnjih obitelji.

45. U svrhu detaljne analize bračne i obiteljske dinamike, na temelju rezultata anketâ provedenih za vrijeme dekanatskih zasjedanja, čimbenici koji utječu na bračno i obiteljsko zajedništvo mogu se podijeliti u dvije skupine: unutar-obiteljski i izvan-obiteljski čimbenici.

46. Prva skupina, unutar-obiteljski čimbenici, može se promatrati kroz dva vida: osobni i međuljudski. Osobni vid uključuje strukturu osobe i njezine psihološke dato-
sti koje mogu omogućiti rast u vrijednostima, ili suprotno, mogu ograničiti ili čak blokirati rast u vrijednostima i idealima bračnog i obiteljskog života.

47. Izvan-obiteljski čimbenici mogu se promatrati kroz dva vida: utjecaj društveno-kulturalnih strujanja i egzistencijalnu nesigurnost. Društvo i kultura često promoviraju vrijednosti nespojive s kršćanskim naukom – relativiziranje bračne zajednice, redefiniranje braka, te eksperimentiranje s brakom na probu. Čak se kod kršćanskih parova primjećuju popustljivi moralni stavovi prema seksualnosti prije braka, olako napuštanje bračnog zajedništva, te prihvaćanje umjetne oplodnje kao jed-
dinog rješenja za potomstvo.

48. Egzistencijalnu nesigurnost dodatno pogoršavaju politička nestabilnost i ekonomska situacija koja potiče iseljavanje cijelih obitelji. Prema istraživanjima uočavaju se dva trenda: prvi uključuje obitelji koje zbog ekonomske ugroženosti napuštaju rodni kraj kako bi osigurala dostojanstvenu egzistenciju; drugi trend uključuje dobrostojeće obitelji koje zbog političke nestabilnosti i neravnopravnog prihvaćanja u društvu odlučuju napustiti vlastiti dom. Ovi čimbenici ne utječu samo na pojedince, već stvaraju duboke rane u bračnoj i obiteljskoj dinamici, što zahtijeva sustavni pastoralni odgovor.

49. Na sinodalnim raspravama po dekanatima istaknuta je potreba sustavnije pripreme za brak, koja će uključivati u sebi dalju, bližu i neposrednu pripravu.³⁸ Bliža i neposredna priprava trebaju biti obvezatne.

50. Promišljanja o duljoj i sustavnijoj pripravi za brak u Vrhbosanskoj nadbiskupiji trebaju biti u suglasju s potrebom opće Crkve o promjeni mentaliteta u pristupu pripremanja zaručnika za brak, o kojoj govori dokument *Katekumenatski itinerari za bračni život*.

51. Pastoralne smjernice ovog dokumenta nisu zamišljene kao strukturiran i cjelovit predbračni tečaj, već kao opća načela i sveobuhvatan prijedlog. Mjesna Crkva pozvana je razmotriti ove smjernice pri izradi vlastitog katekumenatskog itinerarija za bračni život.³⁹

§ 1 *Neka se sakrament ženidbe redovito slavi u župnoj crkvi.*

§ 2 *Predbračni tečajevi obvezni su za sve koji namjeravaju sklopiti ženidbu, a prebivalište imaju na teritoriju*

38 Usp. FC, 66; AL, 205-216; DOP, 63-66.

39 Usp. KIBŽ, 2.

Nadbiskupije. Vjernici koji žive izvan Nadbiskupije, trebaju obaviti pripravu (tečaj) i Postupak za ženidbu u biskupijama gdje imaju prebivalište.

- § 3 *Župnici su dužni održati susrete sa zaručnicima i svjedocima u kojima će, osim razgovora, pokrenuti Postupak za ženidbu, te proći obred slavlja vjenčanja.*
- § 4 *Zaručnici koji Postupak za ženidbu obavljaju u drugim biskupijama, trebaju na vrijeme dostaviti potrebne dokumente kako bi od Nadbiskupije dobili nihil obstat.*
- § 5 *Neka se u našoj mjesnoj Crkvi sačuva prisega zaručnikâ na križ tijekom slavlja sakramenta ženidbe.⁴⁰*
- § 6 *Neka se u slavlju sakramenta ženidbe pjevaju liturgijske pjesme i psalmi, a ne svjetovna glazba. Svećenik treba biti upoznat s izborom pjesama i dati svoj pristanak.*
- § 7 *Kad svećeniku nije dopuštena binacija, neka se vjenčanje slavi dostojanstveno uz prikladan obred Službe riječi.*
- § 8 *Poslije slavlja ženidbe mladenci, svjedoci i svećenik ili đakon, koji je u ime Crkve nazočio ženidbi potpisuju dokumente o sklapanju ženidbe. Neka se ti dokumenti ne potpisuju na oltaru nego u župnom uredu.*
- § 9 *U suradnji s Uredom za brak i obitelj potrebno je pratiti mlade obitelji organizirajući najmanje jednom godišnje Obiteljski dan na razini župe ili dekanata.*

2.4. Pastoral mladih

52. Svjesna važnosti mladih za vlastitu budućnost, Vrhbosanska nadbiskupija im je tijekom sinodalnog hoda posvetila posebnu pozornost. Temelj za promišljanje činilo je aktualno stanje mladih kroz istraživanja

⁴⁰ Usp. RSŽ, 29.

provedena od strane stručnih osoba ili Nadbiskupijskog centra za pastoral mladih Ivan Pavao II., crkvenih dokumenata o pastoralu, osobito apostolske pobudnice *Christus vivit*.⁴¹ Prije bilo kakvog plana u pastoralu mladih potrebno je mlade upoznati, prihvatiti, zavoljeti i pratiti na putu njihovog rasta do zrele osobe.

53. Iz sinodskog promišljanja proizlazi kako su mladi, osobito u ruralnim dijelovima Nadbiskupije, često marginalizirani i prepušteni samima sebi. Suočavaju se s brojnim poteškoćama, a nedostaje im konkretna podrška i mehanizmi koji bi im pomogli da se s tim izazovima nose. Zbog nemogućnosti zaposlenja i općeg nezadovoljstva društvenom situacijom, ne vide jasnu budućnost, što ih često vodi u pasivnost, ovisnost o drugima i rizična ponašanja poput konzumacije alkohola, droge i kockanja.

54. Iako mnogi mladi u sebi nose želju za promjenom i prirodno su proaktivni, pod snažnim su utjecajem okoline, poteškoća u sazrijevanju i negativnih vrijednosti današnjeg društva obilježenog materijalizmom i hedonizmom. Zbog toga nerijetko odlučuju svoju budućnost potražiti u inozemstvu.

55. Vrhbosanska nadbiskupija je osnovala Nadbiskupijski centar za pastoral mladih Ivan Pavao II., koji okuplja mlade kroz projekte i aktivnosti nudeći im prostor za odgoj i rast u vjeri, susrete i svekoliku dodatnu edukaciju. Spomenuti Centar nudi podršku župama u pastoralu mladih, te istovremeno doprinosi društvu u cjelini, zatim omogućuje mladima da i oni pridonesu razvoju društva, a po tome i svim drugim činjenicama sami sazriju u odgovorne i zrele osobe.

41 ChV.

56. Uz djelovanje Centra, u Nadbiskupiji prisutni su i drugi oblici pastoralnoga rada s mladima, među kojima se ističe Franjevačka mladež (FRAMA), koja okuplja mlade u duhu franjevačke duhovnosti, promičući zajedništvo, molitvu, karitativni rad i angažman u župnim zajednicama. Salezijanski oratoriji, po uzoru na sv. Ivana Bosca, pružaju mladima sigurno i poticajno okruženje za igru, učenje i svekoliki duhovni rast.

- § 1 *U župama, u kojima to dozvoljavaju demografske okolnosti, župnici su pozvani na zauzetiji rad s mladima, te suradnju s Nadbiskupijskim centrom za pastoral mladih Ivan Pavao II. kako bi se bolje odgovorilo na izazove s kojima se mladi suočavaju. Stoga je potrebna snažnija suradnja sa školama, vjeroučiteljima i roditeljima.*
- § 2 *Potrebno je uključiti mlade kao animatore, edukatore i svjedoke vjere, te im povjeriti konkretne zadatke koji ih osposobljuju za preuzimanje odgovornosti, kako unutar župne zajednice, tako i u širem društvenom kontekstu.*
- § 3 *Pastoralni djelatnici bi trebali poći ususret mladima s ljubavlju i susretljivošću u školama, na sportskim i kulturnim događanjima, te na digitalnim platformama.*
- § 4 *Potiče se i podržava osnivanje zajednica i skupina mladih unutar župa, škola i crkvenih pokreta, u kojima mladi rastu u vjeri i njeguju ozračje prihvatanja, povjerenja i međusobne podrške.*
- § 5 *Neka duhovni život bude temelj svake formacije mladih. Sakramenti, molitva i Božja riječ neka zauzmu središnje mjesto u svim pastoralnim aktivnostima. Potrebno im je pružiti mogućnost osobnih razgovora i duhovnog vodstva, kako bi mogli rasti u odnosu s Bogom i Crkvom.*

- § 6 *Neka obitelj bude ključni suradnik u pastoralu mladih, kako bi zajedno sa župnim zajednicama i crkvenim pokretima gradila okruženje u kojem mladi mogu rasti u vjeri, odgovornosti i ljudskoj zrelosti.*
- § 7 *Pastoral mladih treba biti i pastoral zvanja. Kroz pratnju, katehezu i svjedočanstvo, mladima treba pomoći prepoznati Božji poziv u svom životu bilo na bračni, redovnički, svećenički ili laički angažman u Crkvi i društvu.*
- § 8 *Neka pastoral mladih ostane otvoren za nove modele pastoralne prateći aktualno stanje mladih i smjernice crkvenog učiteljstva.*

2.5. Pastoral svećeničkih i redovničkih zvanja

57. Crkvi pripada dužnost i pravo »odgajati i obrazovati one koji se određuju za svete službe«. ⁴² Iako je dijecezanski biskup primarno odgovoran za promicanje zvanja, poučavajući povjereni mu narod o važnosti svetih službi i potrebi službenika u Crkvi, cijela kršćanska zajednica dužna je brinuti se za promicanje svećeničkih i redovničkih zvanja. Ta se odgovornost posebno odnosi na kršćanske obitelji, odgojitelje, svećenike, a ponajviše na župnike.

58. Svako svećeničko i redovničko zvanje uvijek se rađa u Crkvi, po Crkvi i za službu Crkvi. Stoga je u Nadbiskupiji potreban kvalitetan i vidljiv pomak u pastoralu zvanja, jer je smanjivanje svećeničkih i redovničkih zvanja u relativno kratkom razdoblju postalo ozbiljan izazov.

59. Smanjenje broja svećeničkih i redovničkih zvanja posljedica je značajnog smanjenja broja vjernika u župnim

42 ZKP, kan. 232.

zajednicama, loše demografske slike hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini, te iseljavanja. Uz to, duh koji se prepoznaje u materijalizmu, individualizmu, kulturi spektakla, kulturi bez srama i sebičnosti, negativno utječe na mlade koji kasno ulaze u brak, te su manje otvoreni životu. Nedostatak obiteljske molitve otkriva duhovne razloge ovih pojava koje imaju posredne i neposredne utjecaje na smanjen broj novih svećeničkih i redovničkih zvanja.

60. Profesori teoloških učilišta imaju snažan doprinos i odgovornost u pastoralu svećeničkih i redovničkih zvanja. Filozofsko-teološki studij ucjepljuje se u sam mentalitet i osjetljivost svećeničkih kandidata, te hrani njihov duhovni život i pastoralne poglede. Potrebno je studij uskladiti s cjelokupnim odgojnim procesom, te uspostaviti čvršće oblike suradnje između akademskih vlasti, profesora i odgojitelja.⁴³

61. Pastoral svećeničkih i redovničkih zvanja temelji se na istini da je zvanje prije svega milosni dar Božji (usp. 1 Kor 15,10) koji treba izmoliti i duhovnim razlučivanjem otkriti. Neka u tome svima bude primjer i poticaj također časni sluga Božji Petar Barbarić.

§ 1 *Pastoral svećeničkih i redovničkih zvanja, u župnim zajednicama u kojima je to moguće, treba intenzivnije i vidljivije ugraditi u redovito pastoralno djelovanje, te ga prilagoditi stvarnosti.*

§ 2 *Neka se pastiri snažnije i konkretnije angažiraju u radu i djelovanju s ministrantima, pomažući im, ponajprije osobnim duhovnim svjedočenjem, otkriti u sebi duhovni poziv.*

43 Usp. PDV, 41; ZKP, kan. 233, § 1; Završni dokument PSVN, 116; DPS, 192.

- § 3 *U kontekstu digitalne kulture i svijesti da živimo u »promjeni epohe«,⁴⁴ koja mijenja shvaćanje prostora osobito kod mladih naraštaja, pastoral svećeničkih i redovničkih zvanja ne smije biti isključivo vezan uz prostor župe. Pri tome treba uzeti u obzir pojavu duhovnih zvanja u odrasloj dobi.*
- § 4 *Kako bi se ponudila adekvatnija i kvalitetnija duhovna skrb o kandidatima već uključenima u sjemeništa, potrebno je osnaživati modele zajedništva kroz molitvu, život, te upoznavanje s drugim ljudima iste životne dobi, koji dijele isti poziv i koji će vjerojatno djelovati u istom narodu.*
- § 5 *Neka se izvide crkveno-pravne i civilno-zakonske mogućnosti ujedinjavanja teoloških učilišta na području Nadbiskupije.⁴⁵*
- § 6 *Svećenici, redovnici, redovnice i vjernici laici trebaju promicati različite oblike zajedničke i osobne molitve za svećenička i redovnička zvanja, povezujući ih s pobožnostima i prigodama unutar župnih zajednica.⁴⁶*
- § 7 *Zbog sve kasnijeg psihološkog sazrijevanja mladih generacija, te dolaska kandidata u bogoslovna sjemeništa u kasnijoj dobi, a kojima manjka adekvatna priprava, neka se razmotri način realizacije propedeutske godine.⁴⁷*

2.6. Pastoral starijih i bolesnih osoba, te posebnih skupina

62. Crkva sve snažnije ističe važnost odgoja za solidarnost u župnim zajednicama, osobito u kontekstu sve

44 VG, 3.

45 Usp. VG, 4d.

46 Usp. RISN, 18.

47 Usp. RFIS, 59-60.

većeg broja starijih i nemoćnih osoba.⁴⁸ Solidarnost je »istinska moralna krjepost, čvrsta i postojana odlučnost u zauzimanju za opće dobro svih«. ⁴⁹ Ona se temelji na primjeru Isusa Krista (usp. Mt 25,35-40).

63. Starost donosi slabljenje čovjekovih sposobnosti i gubitak neovisnosti. Ovo razdoblje života može postati trenutak duhovnog rasta ako se starijima pruži potrebna skrb i blizina.

64. Pastoralna skrb za starije uključuje kateheze o nadnaravnoj nadi, gdje se smrt promatra kao prijelaz u vječni život i susret s Bogom.⁵⁰ Starija osoba, kada vjeruje da je stvorena iz Božje ljubavi, može pronaći novi smisao i prihvatiti starost kao darovano vrijeme.

65. Djeca najbolje uče solidarnost tamo gdje je ona najprisutnija – u vlastitoj obitelji koja njeguje ljubav, brižne odnose i međusobno poštovanje za svoje stare i nemoćne roditelje.

66. Ondje gdje je obiteljsko zajedništvo narušeno nebrigom ili nasiljem, teško je očekivati kasniju brigu za starije. Kriza obitelji, koja se očituje u rastu broja rastava ili u iseljavanju radi materijalnih razloga, dodatno otežava skrb o starijima. Stoga župne zajednice trebaju svojim pastoralnim i karitativnim programima promicati duh solidarnosti i osnažiti što je ranije moguće odgoj srca.

67. Iako je najprirodniji oblik njege kada se djeca i obitelj izravno skrbe o svojim starijima, okolnosti ponekad to otežavaju. Stoga je društvena zajednica pozvana organizirati skrb za starije i nemoćne osobe.

68. Župne zajednice trebaju aktivno sudjelovati u pružanju materijalne i duhovne podrške starijima i nemoć-

48 Usp. GS, 20; KSNC, 192-196.

49 KSNC, 193.

50 Usp. FC, 27; AL, 48; KKC, 1010.

nima. Za djecu i mlade, kao i za odrasle vjernike, takvo izravno sudjelovanje u pomaganju starijima i nemoćnima postaje izvrstan način odgoja za solidarnost (usp. Jak 2,14-17).⁵¹

69. Sinodalni hod Vrhbosanske nadbiskupije ukazao je na demografsku stvarnost gdje su po župama, u kućama i stanovima, ostali uglavnom stariji vjernici. Župnici redovito posjećuje ove osobe omogućujući im sakramentalni život i duhovni razgovor. U budućnosti će biti potrebno dodatno ojačati pastoral usmjeren prema osobama treće životne dobi kroz veće razumijevanje, spremnost na slušanje i ohrabrenje.

70. Važno je osigurati bolju povezanost između župnika, obitelji bolesnika i bolničkih kapelana kako bi pastoralna briga došla do svakog pacijenta katolika. Isto tako, potrebno je proširiti pastoral zdravstva na sve kategorije zdravstvenih radnikâ.

71. Vrhbosanska nadbiskupija želi slijediti Isusov poziv posvećujući posebnu brigu siromašnima, rubnim vjernicima, djeci s posebnim potrebama, migrantima, osobama s PTSP-om, zatvoreniciima, te drugim ranjivim skupinama.

72. Posebnu pozornost treba posvetiti stradalnicima Domovinskog rata, braniteljima, obiteljima poginulih branitelja, te različitim profesionalnim skupinama poput političara, gospodarstvenika i prosvjetnih djelatnika kako bi se razvili modeli usmjerenog pastoralnog djelovanja prema njima i drugim ciljanim skupinama.

73. Briga za roditelje i staratelje djece s poteškoćama u razvoju pripada u samu srž kršćanskog poziva na milosrđe i solidarnost. Crkva, slijedeći Kristov primjer blizine i suosjećanja, poziva vjernike da ovim obiteljima

51 Usp. DCE, 20-25; AL, 49-50.

pruže ne samo materijalnu pomoć, nego i duhovnu, te emocionalnu podršku. Svako dijete ima svoje dostojanstvo i potencijal koji se mogu potpuno razviti jedino ako roditelji i staratelji imaju adekvatnu duhovnu, emocionalnu i stručnu pomoć.

74. Važno je poticati pozitivne stavove prema različitosti još od najranije dobi, te uključiti volontere u župi koji će provoditi vrijeme s djecom koja su u poteškoćama potičući njihove vještine i komunikaciju. Kontinuirana edukacija i suradnja svih uključenih (roditelja, pastoralnih djelatnika, stručnjaka), jača duh međusobne podrške unutar zajednicâ, te omogućuje Crkvi da živi svoje poslanje milosrđa prema najranjivijima.⁵²

- § 1 *Neka katehetski programi u župi i školi uključuju praktične vježbe karitativne naravi poput posjete, pohoda starijima, pomoći u kući, zajedničke molitve i drugih aktivnosti.*⁵³
- § 2 *Neka se različita bratstva, udruge i vjerničke skupine unutar župne zajednice organizirano skrbe za starije i nemoćne, čime se stvara mreža trajne podrške i solidarnosti.*⁵⁴
- § 3 *Potrebno je dodatno osnažiti i razvijati suradnju s društvenim ustanovama koje se brinu za starije i nemoćne osobe kako bi se ojačala pastoralna i duhovna skrb za vjernike koji u njima borave.*
- § 4 *Treba promovirati obilježavanje Svjetskog dana djedova i baka na nadbiskupijskoj i župnoj razini u skladu s odredbama Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine.*

52 Usp. DCE, 20; LG, 8; GS, 27; FC, 69; CL, 53; AL, 47; DK, 270-272.

53 Usp. FC, 69.

54 Usp. CL, 53.

- § 5 *Neka se imenuju bolnički kapelani u mjestima gdje postoje bolnice.*
- § 6 *Neka kroz obiteljske i župne susrete, formacijske programe i radionice u suradnji sa stručnjacima, vjernici laici i pastoralni djelatnici pridonesu jačanju vještina u radu s djecom koja imaju poteškoće u razvoju. Cilj je omogućiti prikladnu pripravu za sakramente, osobito krštenja, Euharistije, potvrde i pomirenja.*

2.7. Socijalno-karitativni pastoral

75. Svetopisamski tekstovi jasno naglašavaju društveno-socijalnu svijest i dimenziju djelovanja svakog vjernika i cijele Crkve. Isus je postavio konkretna djela ljubavi prema »najmanjima« kao kriterij ulaska u blaženu vječnost (usp. Mt 25,31-46). Crkva je tijekom vremena, na temelju Pisma i Tradicije, definirala trajna načela društvenog nauka koja služe kao polazište za promišljanje i prosuđivanje stvarnosti: dostojanstvo ljudske osobe i njezina prava, opća namjena vremenitih dobara s posebnom pozornošću prema najslabijima i najsiromašnijima, opće (zajedničko) dobro, supsidijarnost i solidarnost.⁵⁵

76. U socijalnim enciklikama i drugim dokumentima Crkva iznosi stavove o gospodarskim, političkim, socijalnim i kulturnim pitanjima, te problemima koji ugrožavaju opće dobro i dostojanstvo ljudske osobe, obitelji i narodâ. Posebno se ističe briga za okoliš čije uništavanje najviše pogađa najsiromašnije dijelove čovječanstva.⁵⁶

77. Širenje i prenošenje socijalnog (društvenog) nauka Crkve sastavni je dio evangelizacijskog poslanja Crkve,⁵⁷

55 Usp. KSNC, 105-196.

56 Usp. LS; LD; DI.

57 Usp. SRS, 41.

te ima izrazito pastoralnu orijentaciju. Potaknuta sinodalnim promišljanjima, Vrhbosanska nadbiskupija želi širiti socijalni (društveni) nauk svim suvremenim sredstvima (člancima, knjigama, novinskim priložima, katoličkim portalima), organiziranjem seminara u župama, te formacijom unutar crkvenih pokreta s naglašenom socijalnom dimenzijom, ne isključujući mogućnost osnivanja Centra za socijalna i društvena pitanja.

78. Crkva od svojih početaka pokazuje zauzetu i djeleotvornu ljubav prema siromašnima, bolesnima, obespravljenima, vođena Kristovim primjerom i na tragu biblijskog svjedočenja o Bogu koji je Ljubav.

79. Caritas nalazi svoj temelj u ljubavi koja izvire iz Boga, što Crkvu određuje u njezinoj biti. Caritas Vrhbosanske nadbiskupije i župni Caritati povezuju ljude koji dragovoljno pomažu bližnjima u potrebi koristeći svoje vrijeme i sposobnosti.

80. Caritas je organizirana služba ljubavi, te pastoralno-socijalno tijelo Crkve koje animira kršćansku zajednicu za svjedočenje ljubavi kroz dobra djela i praksu. On nije humanitarna organizacija, udruga volontera, socijalna služba, distributer pomoći, nego ima ključnu ulogu u svjedočenju kršćanske ljubavi prema bližnjima. Stoga je potrebno poboljšati suradnju između župnikâ i Nadbiskupijskog Caritasa.

81. Sinodalni hod prepoznao je važnost Humanitar-no-karitativne organizacije Kruh sv. Ante koja je nastala iz franjevačkog osjećaja prema bratu čovjeku. Istodobno, izrazio je uvjerenje da će ona nastaviti pružati svekoliku pomoć i podršku svim ljudima u potrebama i tako doprinijeti stvaranju socijalno osjetljivog društva.

- § 1 *Potrebno je podržati i naglasiti važnost Caritasa Vrhbosanske nadbiskupije. Odgovorni za rad u socijalnom pastoralu pozvani su na zauzetiji pastoralni rad, te na jačanje suradnje s ovom ustanovom kako bi se učinkovito odgovorilo na potrebe zajednice vjernikâ.*
- § 2 *Župnici su pozvani na intenzivniji rad u socijalno-karitativnom pastoralu, uključujući osnivanje i aktiviranje Caritasa unutar župa. Time bi se djelotvorno odgovaralo na socijalne potrebe vjernika.*
- § 3 *Neka Caritas Vrhbosanske nadbiskupije ostane otvoren za nove modele u socijalnom pastoralu, prateći aktualno stanje u društvu i smjernice crkvenog učiteljstva. Neka nastavi raditi na osnivanju i osnaživanju župnih Caritasa.*
- § 4 *Potrebno je podržati rad Humanitarno-karitativne organizacije Kruh sv. Ante i ostalih socijalnih udrugâ unutar Nadbiskupije, te ih potaknuti na međusobnu suradnju i zajedničko djelovanje.*

2.8. Sredstva društvenih komunikacija

82. Crkva, vođena nadahnućima Duha Svetoga, u širenju Božje riječi i Kristove poruke spasenja svim ljudima treba uočavati i koristiti zadivljujuće izume tehničkoga umijeća koje ljudski duh razvija uz pomoć Božju. Među tim izumima posebno mjesto zauzimaju sredstva društvenih komunikacija, koja su Božji dar, čudesne stvari, korisna i potrebna za bolje, lakše i brže ispunjavanje poslanja Crkve. Crkvi stoga pripada urođeno pravo posjedovati ih i koristiti, ne samo s ciljem medijske prisutnosti u današnjem svijetu, nego i radi traženja prikladnih načina kako bi njezin govor bio razumljiv ljudima našega vremena.⁵⁸

58 Usp. IRS, 14; IM, 1, 3; CP, 2; HBK - BK BiH, *Crkva i mediji*, Zagreb 2022.

83. Korištenje sredstava društvenih komunikacija predstavlja veliki izazov i nameće mnoga etičko-moralna pitanja. Imajući to u vidu, potrebno je osigurati njihovu ispravnu upotrebu, prožetu ljudskim i kršćanskim duhom, te odgajati i obrazovati korisnike za medijsku djelatnost i komunikaciju.

84. Vrhbosanska nadbiskupija od svojih početaka evangelizacijskog djelovanja koristi sredstva društvenih komunikacija, koja su joj bila dostupna, prednjačeći u korištenju tiskanih medija pokretanjem vlastitog službenog glasila *Vrhbosna* i tjednika pod nazivom *Nedjelja*. Jednako zauzeta je bila u promicanju katoličkog novinarstva. Kao rezultat toga, oživljen je *Katolički tjednik* i osnovan Medijski centar Vrhbosanske nadbiskupije. Franjevačka provincija Sv. Križa – Bosna Srebrna pokrenula je mjesečnik *Svjetlo riječi* i ustanovila Franjevački medijski centar. Doprinos u djelu evangelizacije daje i radiopostaja Radio Marija Bosne i Hercegovine.

85. Na tragu odluka Drugoga vatikanskog koncila i Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine,⁵⁹ nadbiskupijska zajednica svake godine slavi *Dan sredstava društvenih komunikacija* koji je dodatni poticaj za »pronalaženje novih putova u današnjem svijetu tehnike za navještaj Kristove radosne vijesti«. ⁶⁰ Tog dana, uz molitvu i razmišljanje o temi predloženoj u poruci Svetog Oca, vjernike se podučava o korisnosti ovih sredstava u mnogolikom apostolatu crkvene zajednice i potiče ih se da potpomažu djelovanje ustanova i pothvata koje Nadbiskupija poduzima na ovom području.

86. Vrhbosanska nadbiskupija nastavlja njegovati klasične medije poput redovitih tiskovina i publikacija

59 Usp. IM, 18; *Vrhbosna* 2 (2003.), 129.

60 *Vrhbosna* 2 (2003.), 129.

crkvenih ustanova. Istodobno svjesna je da namjena i dostupnost tih tiskovina široj javnosti predstavlja velik izazov, na koji će nastojati odgovoriti još tješnjom suradnjom svih svojih ustanova.

87. Ohrabrujuća je otvorenost Nadbiskupije prema korištenju suvremenih sredstava komunikacije kao što su internet⁶¹ i digitalni mediji koji se, kao »novi oblici susreta s evanđeoskom istinom«, ⁶² neizbježno predstavlja kao uspješno sredstvo za pastoralno i evangelizacijsko djelovanje koje brže i lakše dopire do župa, svetišta, dekanata, crkvenih ustanova i svih vjernika.

88. Uz razvijanje sustavne i djelotvorne strategije prisutnosti tih sredstava, ne može se zanemariti adekvatnu informatičku naobrazbu svih onih koji se s njima koriste ili sudjeluju u njihovu oblikovanju. Na taj način, moguće je imati jedan cjelovit i primjeren pristup svim oblicima sredstava društvenog priopćavanja, koje treba aktivnije i redovitije koristiti u pastoralnu svrhu, ali i za održavanje komunikacije s iseljenim vjernicima.

89. Župe su pozvane ozbiljnije pristupiti blagodatima koje može donijeti prisutnost na internetu i društvenim mrežama. Trenutno mali broj župa ima mrežnu stranicu ili profil na društvenim mrežama, a postojeće često nisu ažurirane ili su slabo iskorištene za evangelizaciju ili za iznošenje crkvenog nauka koji je predmet zanimanja, ne samo župljana, već i šire javnosti.

90. Prisutnost župe u digitalnom svijetu i djelotvorna upotreba digitalnih medija ne smije dovesti do zane-marivanja tradicionalnih oblika crkvene komunikacije i odgoja vjernika u vjeri i kulturi. Stoga se preporuča iz-

61 Usp. LCEI, 5.

62 CP, 128.

davanje vlastitog župnog listića te osnivanje i uređivanje župne knjižnice koja će biti dostupna svim župljanima.

91. Smatrajući se pozvanom pridonositi stvaranju medijske kulture u svrhu evangelizacije, Vrhbosanska nadbiskupija se rado koristi prostorom koji joj se nudi u svjetovnim medijima, javnim i privatnim. To se očituje sudjelovanjem u prijenosu televizijskih i radijskih emisija vjerskoga sadržaja, posebno prigodom velikih svetkovina i važnih događaja, i drugih emisija koje obrađuju vjerske, crkvene i društvene teme usko povezane s naukom i poslanjem Crkve.

92. Nadbiskupija izravno pridonosi poznavanju svoje službe i programa, te cjelokupnu javnost blagovremeno informira o svome životu i djelovanju dajući svoj doprinos izgradnji i promicanju dijaloga.⁶³ Kako bi dodatno pospješila suradnju s medijima, te otklonila posljedice neznanja i predrasuda, osnovala je Ured za odnose s javnošću.

93. Prva sinoda Vrhbosanske nadbiskupijske više puta je naglasila važnost prisutnosti Nadbiskupije u klasičnim i suvremenim sredstvima društvenih komunikacija radi poboljšanja pastoralnog i evangelizacijskog djelovanja. Posebno je istaknula potrebu medijskog i komunikacijskog odgoja i obrazovanja svih koji na bilo koji način sudjeluju u crkvenom poslanju.

94. Odgoj i obrazovanje medijskih djelatnika trebaju biti usmjereni na stvaranje ispravnog odnosa između tih sredstava i vrednota koje priopćavaju, na aktivnu prisutnost u svijetu medija u smislu izrade primjerenog medijskog sadržaja i reagiranja na pogrešne stavove ili senzacionalističke vijesti, te na njihovo ispravno, plemenito i kritičko korištenje. Oni trebaju biti podjednako usmjere-

⁶³ Usp. CEICS, 1-3.

ni na oblikovanje osobe, savjesti i kulture govora, kao i na oblikovanje svijesti o pripadnosti Crkvi koja je temelj vjerodostojnog življenja i djelovanja.

- § 1 *Neka se svijest o cjelovitom odgoju i obrazovanju za djelovanje u medijima naročito promiče u odgojno-obrazovnim ustanovama Nadbiskupije.*
- § 2 *Potiče se jačanje suradnje s televizijskim i radijskim medijima koji su otvoreni za suradnju u prijenosu misnih slavlja kao i za pokretanje posebnih emisija o crkvenim i vjerskim temama.*
- § 3 *Potrebno je unaprijediti suradnju crkvenih medijskih ustanova koje djeluju unutar Nadbiskupije.*
- § 4 *Neka sve nadbiskupijske ustanove kao i druge zainteresirane koriste nakladničke i izdavačke usluge Medijskog centra za izdavanje crkvenih dokumenata, službenih crkvenih izdanja, knjiga duhovnog, teološkog i vjerskog sadržaja.*
- § 5 *Neka se predstavljanja knjiga i publikacija ne organiziraju u liturgijskim prostorima, već u odgovarajućim prostorima crkvenih ustanova ili drugim prikladnim prostorima.*
- § 6 *Neka se na razini Nadbiskupije podržava otvaranje katoličkih knjižara u kojima će vjernici i svi zainteresirani imati pristup crkvenim dokumentima, duhovnim, teološkim i vjerskim izdanjima, tiskovinama, liturgijskim i drugim predmetima.*
- § 7 *Nadbiskupija, župe i druge crkvene ustanove trebaju redovito ažurirati službene Internet stranice. Osim toga, svaka župa treba imati vlastitu E-adresu, kreirati mrežnu stranicu s podacima o župi, aktivnostima i*

ažuriranim evangelizacijsko-formacijskim sadržajem. Župe trebaju biti prisutne na društvenim mrežama u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima.

- § 8 *Potiče se da svaka župa i obitelji budu preplaćene barem na jedan vjerski časopis. Na razini župe ili dekanata, gdje je to moguće, neka postoji osoba koja će preuzeti ulogu dopisnika i kontakt-osobe za komunikaciju s crkvenim i svjetovnim medijima i tiskovinama.*
- § 9 *Neka se vodi računa o formaciji mladih katolika za novinarsko zvanje kroz stipendije za studij ili sudjelovanje na tečajevima, te praktičnu i duhovnu pomoć katoličkim novinarima.*
- § 10 *Svećenici koji upravljaju župnim mrežnim stranicama i društvenim mrežama trebaju voditi računa da objavljeni sadržaj bude u skladu s Etičkim kodeksom Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine.⁶⁴*
- § 11 *Neka svećenici, koji imaju vlastite profile na društvenim mrežama, djeluju u skladu s odredbama Etičkog kodeksa Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine.*
- § 12 *U budućnosti treba više iskoristiti Dan sredstava društvenih komunikacija za predstavljanje izdanja iz područja duhovnosti, teologije, povijesti Crkve, organiziranje okruglih stolova i tribina s novinarima, te promociju katoličkih novina i revija na različitim razinama.*

3. Odgojno-katehetska služba Crkve

95. Isus Krist je prvi i glavni odgojitelj, čiji je odgojni nauk konkretan, praktičan, pun milosrđa, izložen

⁶⁴ Usp. EK.

jednostavnim riječima u obliku pouka i prispodoba. Osim riječima, Isus odgaja vlastitim životnim primjerom kreposnoga života i vladanja.⁶⁵ »Krist je sam utemeljio Crkvu kao učiteljicu vjere i povjerio joj misiju trajne kateheze.«⁶⁶ Kršćanstvo je kroz povijest razvilo vlastitu pedagošku teoriju i odgojna načela univerzalnog značenja.

96. Posebno mjesto u kršćanskoj pedagogiji zauzima vjerski odgoj koji se temelji na čovjekovoj naravnoj upućenosti na Boga. Crkva ima pravo i dužnost odgajati djecu i mlade u skladu s kršćanskim načelima, što je njezina od Boga povjerena misija.⁶⁷

97. Crkva kao zajednica obuhvaća ljude različitih kulturâ, dobi i osobnosti. Stoga religiozni odgoj mora biti prilagođen svakom pojedincu u njegovu konkretnom životnom kontekstu. U tom procesu korisna su i znanstvena dostignuća psihologije i pedagogije. Religiozni odgoj potiče cjelovit razvoj osobe kao i praktičnu primjenu stečenog znanja i osobno traženje istine. Tako se odgajnik postupno oblikuje u skladu s evanđeoskim vrijednostima.

98. Crkva je glavni nositelj kršćanskog odgoja, osobito župna zajednica i obitelj. Kršćanski odgoj obuhvaća sva životna razdoblja: djetinjstvo, adolescenciju, zrelost i starost.

99. Katehizacija je temelj kršćanske pedagogije – sustavno uvođenje u vjeru i život. Pretpostavlja poznavanje Boga, zrelu vjeru, crkveno zajedništvo i život po evanđelju. Katehizacija se provodi u ime Crkve, a kate-

65 Usp. CT, 9; EG, 15, 121.

66 CT, 8.

67 Usp. DIM, 15-18; GE, 1.

heta je službeni učitelj vjere s kanonskim poslanjem, ali je prije svega svjedok vjere. Stoga je katehizacija najprije svjedočenje, a zatim poučavanje. Nositelji katehizacije su mjesna Crkva, biskupi, svećenici, redovnici, katehete, vjeroučitelji i svi vjernici.⁶⁸

100. Vrhbosanska nadbiskupija od davnina do danas prepoznaje važnost cjelovite formacije djece i mladih koju ostvaruje u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama. U skladu sa smjernicama Crkve o kršćanskom odgoju, ona osigurava sigurno, poticajno i stručno okruženje za razvoj svakog djeteta do njegovih punih potencijala. Posebnu pozornost posvećuje usavršavanju djelatnika, kako bi djeca dobila što kvalitetniju potporu odgoju i obrazovanju u svim aspektima razvoja.⁶⁹

101. Današnje katoličke škole na području Nadbiskupije baštine iskustvo redovničkih i drugih katoličkih ustanova koje su, također u prošlosti, naglašavale važnost obrazovanja za učenike svih vjerâ i svjetonazorâ, uz poštivanje njihova identiteta.

102. U tim školama Crkva surađuje s roditeljima kao prvim odgojiteljima djece,⁷⁰ te ih potiče na povjerenje prema katoličkim školama, gdje nastavnici, dajući „ono malo više“, svoje profesionalno i duhovno poslanje, izvršavaju s predanošću i radošću.

§ 1 *Neka se i dalje promiče i unaprijeđuje nastojanje Nadbiskupije da djeci, mladima i obiteljima pruži okruženje ispunjeno sigurnošću, stručnošću i kršćanskim*

68 Usp. DIM, 94; AM, 5; ZKP, kann. 386, § 1, 528, § 1, 761, 773-774, 778.

69 Usp. GE, 3, 9; GS, 50.

70 Usp. KKC, 2221-2232.

vrijednostima kroz predškolske ustanove, školske centre i druge odgojno-obrazovne ustanove.

- § 2 *U svim odgojno-obrazovnim ustanovama u Nadbiskupiji kao i u župama, potrebno je uspostaviti jasne smjernice i protokole za sigurnost i zaštitu maloljetnikâ i ranjivih osobâ.*
- § 3 *Potrebno je osigurati odgovarajuću formaciju odgojiteljâ, nastavnikâ, pastoralnih djelatnikâ i volonterâ o prepoznavanju i prijavljivanju svih oblika zlostavljanja.*

3.1. Vjerski odgoj u obitelji

103. U vjerskom odgoju djece obitelj je nezamjenjiva. Ni jedna druga društvena institucija nije u stanju pronaći sklad između slobode i odgovornosti, povezati samostalnost i solidarnost, zadovoljiti pojedinačne i opće interese, pomiriti agresivnost i moć praštanja. Sve je to moguće jedino u obiteljskoj zajednici.

104. Dijete treba osjetiti da je voljeno i prihvaćeno, ali istovremeno treba biti odgajano u prihvaćanju ograničenja koje treba poštivati. Već u djetinjoj dobi se počinju usvajati i prakticirati moralne vrednote i društveni zakoni, počinje se razlikovati dobro od zla i ispravno od neispravna. Uloga roditelja od presudne je važnosti za usvajanje dobrih navika i razvijanje ispravnih sklonosti kod djeteta. Dobar roditelj nastojat će odgajati svoje dijete riječju i primjerom, odnosno truditi će se da ne bude nesuglasja između onoga što savjetuje djetetu i vlastitoga ponašanja.

105. Odgojni neuspjesi roditelja mogu imati negativne i bolne posljedice za djecu, koje ostaju vidljive kroz cijeli život. Jedna od najučestalijih odgojnih pogrešaka koju roditelji čine jest pretjerana ambicioznost koja zanemaruje stvarne želje, sklonosti i mogućnosti djeteta.

Uglavnom je riječ o pokušaju roditelja da preko djece nadoknade vlastite neuspjehe i promašaje. Druga česta pogreška roditelja u odgoju djeteta jest ispunjavanje svih dječjih želja i prohtjeva što dijete stavlja u centar svijeta.⁷¹

106. Na pitanje o procjeni stanja kršćanskoga duha u obiteljima većina sudionika ankete, koja je provedena na razini svih dekanata u Nadbiskupiji, smatra ga izuzetno narušenim zbog manjka vjere, loše ekonomske situacije, te modernog načina života koji dominaciju tehnologije stavlja iznad obiteljske komunikacije i zajedničke molitve.⁷²

107. Kako bi se umanjio rizik od ovakvih i sličnih negativnih pojava, potrebno je posvetiti veću pozornost pedagoškoj izobrazbi roditelja jer samo dobro formirani roditelji mogu odgojiti zdravu djecu. Ispravan odgoj djeteta ne iscrpljuje se u dugom popisu stvari koje roditelji moraju učiniti ili u nabranjanju vrednota koje trebaju prenijeti na dijete, nego u spremnosti da se u potpunosti posvete svojoj roditeljskoj ulozi, te da to čine dosljedno i autentično.

108. Najučinkovitija metoda odgoja u vjeri je izgradnja ispravnih i oplemenjujućih fizičkih i emocionalnih veza između roditelja i djeteta kroz primjer zajedničke molitve koja olakšava put prema čovječnosti, spasenju i svetosti.

109. Redovita obiteljska molitva jača zajedništvo i ljubav, te pridonosi duhovnoj obnovi cijele obitelji. Središte molitvenog života u obitelji je zajedničko sudjelovanje na nedjeljnoj Euharistiji uz preporuku zajedničke molitve i obroka koji čine tzv. *obiteljsku liturgiju* prilagođenu svakodnevicu i dobi članova obitelji.

71 Usp. DIM, 35; FC, 37; GE, 3; GS, 50.

72 Usp. BS III,3 (2015.), 11-13.

110. Molitva u obitelji ne bi smjela biti opterećenje, već prilika za povezivanje. S mlađom djecom dobro je koristiti biblijske priče, pjesme, ilustracije i igrokaze kako bi molitva postala radosno iskustvo. Djeca trebaju razvijati sliku o Bogu kao Onome koji ih voli i pomaže, te im pružiti vrijeme i prostor za osobno obraćanje Bogu.

111. Čitanje Svetog Pisma treba postati redoviti dio obiteljske molitve. Umjesto da bude samo simboličan predmet, Biblija treba biti živa riječ koja se dijeli i živi u obitelji. Zajedničko čitanje Pisma otvara srce, potiče prihvaćanje i naviještanje vjere. Molitveni život obitelji dodatno se jača kroz sudjelovanje u župnim pobožnostima, svetim misama, hodočašćima i djelima milosrđa.

112. *Direktorij za pastoral sakramenata* propisuje pretkr-
sne kateheze za roditelje i kumove kako bi bili dostatno poučeni o smislu i značaju sakramenta krštenja. Ovo je također prigoda da svećenik bolje upozna obitelj, njezine brige i radosti. Prilika je to da se potakne temeljitije življenje kršćanske vjere u obitelji i budući odgoj djeteta u vjeri prilikom priprave za sakramente ispovijedi, prve pričesti i potvrde.⁷³ Vrijeme priprave za sakramente kršćanske inicijacije treba postati vrijeme duhovne obnove i intenzivnijega duhovnog života za cijelu obitelj prvopričesnika.

113. U obiteljima gdje roditelji zahvalno primaju djecu kao Božji dar, te ih odgajaju kroz svjedočanski primjer ljubavi, čestitosti i molitve često niče klica svećeničkog ili redovničkog zvanja koje treba negovati kako bi donijelo istinski plod.

§ 1 *Neka se u obitelji neguje zajednička molitva, čitanje Svetoga Pisma i nedjeljno sudjelovanje na Euharistiji.*

73 Usp. GS, 48; FC, 61; AL, 227; KKC, 2205; DPS, 232.

- § 2 *Određuje se da se upriliče predkrсни susreti za roditelje i kumove kako bi ih se dostatno poučilo o smislu i značenju sakramenta krštenja, te potaknulo na odgovornost za kršćanski odgoj djece.*
- § 3 *Obiteljska proslava sakramenata ne bi se smjela pretvoriti u potrošački i nećudoredni događaj. Naprotiv, proslava bi trebala odražavati uzvišenost i svetost sakramenata.*
- § 4 *Neka roditelji nakon primljenih sakramenata njihova djeteta sačuvaju aktivnu vezu sa župnom zajednicom radi kontinuiranog odgoja u vjeri.⁷⁴*
- § 5 *Župna katehetska priprava za prvu pričest mora trajati najmanje dvije godine, a za potvrdnu barem tri godine nakon primanja prve pričesti.*
- § 6 *U pripravi za primanje sakramenta potvrde potrebno je uključiti roditelje, s obzirom da djeca u ovom razvojnem razdoblju prolaze kroz krizni period koji započinje s ulaskom u adolescenciju. Također su sastavni dio priprave za sakrament potvrde: organiziranje duhovnih obnovâ, hodočašća za roditelje i potvrđenike, dekanatski susreti potvrđenika, arhiđakonatski Križni put mladih, te proslava Dana mladih Vrhbosanske nadbiskupije.*
- § 7 *Nakon primanja sakramenta potvrde potrebno je mlade poticati da ostanu vezani za crkvenu zajednicu.⁷⁵ To se može postići njihovim uključivanjem u pastoral mladih na župnoj razini.*
- § 8 *Na ovom putu ne bi smjele biti izostavljene postojeće nadbiskupijske ustanove poput Centra za pastoral mladih Ivan Pavao II., Ureda za brak i obitelj, Kate-*

⁷⁴ Usp. DPS, 18.

⁷⁵ Usp. DPS, 16.

hetskog ureda i drugih koji svojim programima mogu značajno pridonijeti sveobuhvatnoj katehizaciji djece, mladih i njihovih roditelja.

3.2. Župna kateheza

114. Danas se župne zajednice suočavaju s brojnim izazovima koji utječu na njihov pastoralni rad i identitet. Sociološka marginalizacija župe postaje sve vidljivija jer ona više nije središte društvenog života. Pastoralna nedovoljnost očituje se u nemogućnosti da župa dopre do svih vjernika i odgovori na potrebe suvremenog čovjeka. Teološka nesigurnost dodatno otežava situaciju, jer Crkva i župne zajednice moraju iznova opravdati svoje poslanje i zadaću u suvremenom društvu.

115. Kroz župnu katehezu djeca, mladi i odrasli sustavnije se uključuju u župnu zajednicu. Od posebne je važnosti izgradnja župe kao »zajednice zajednicâ« gdje će se ostvarivati istinsko učenje, priprema za slavlja kršćanskih otajstava i svjedočenje vjere. Ujedno je potrebno dati važnost planiranju župne kateheze kako bi ona bila što učinkovitija.⁷⁶

116. Župna kateheza ima ključnu ulogu u rastu vjere, oblikujući vjernike za zreo kršćanski život. Njezina prva zadaća jest poticanje upoznavanja i jačanja vjere, kako bi vjernici dublje razumjeli otajstvo Krista i Crkve, te razvijali osobni odnos s Bogom.

117. Jednako važan je liturgijski odgoj, koji uvodi vjernike u zajedništvo s Kristom kroz liturgijske čine, osobito Euharistiju. Kateheza treba strpljivo poučavati o liturgijskom misteriju koji predstavlja temeljno mjerilo vjere.

⁷⁶ Usp. CL, 26; POŽZ, 29.

118. Moralno obrazovanje ključan je aspekt kateheze jer obraćenje Kristu znači hod za Njim. To uključuje prenošenje jasnih moralnih stavova, odgoj savjesti i odgovorno korištenje slobode, uza svjesnost o moralnim izazovima suvremenog društva. Kateheza također treba poticati samoodgoj, razvijajući kršćansku svijest, odgovornost za sebe i zajednicu, te karakter oblikovan evanđeoskim načelima.

119. Posebnu ulogu ima škola molitve, jer je molitva sigurno sredstvo milosti nakon sakramenata. Isus Krist sam poučava molitvu predajući Očenaš, a vjernici su pozvani moliti ponizno, pobožno, pouzdano i ustrajno.

120. Kroz ove temeljne dimenzije – upoznavanje vjere, liturgijski odgoj, moralno obrazovanje i školu molitve – župna kateheza priprema vjernike za svjedočki i liturgijski život, te ih učvršćuje u vjerskoj, moralnoj i duhovnoj izgradnji.

121. Župna kateheza ima važnu ulogu u izgradnji župnog zajedništva povezujući različite pastoralne skupine poput ministranata, pjevača, čitača, biblijskih i molitvenih zajednica, te pokreta mladih. Kroz ovaj rad mladima se pruža osjećaj pripadnosti i sigurnosti, dok se istodobno u njima razvija misionarski duh kao i odgoj za svećenička i redovnička zvanja.⁷⁷

122. Unatoč postojanju školskog vjeronauka, župna kateheza zadržava svoju važnost u vjerskom odgoju svih članova zajednice. Potrebno je poticati veću uključenost mladih teologa u župnu katehezu, te organizirati seminare vjeroučitelja, koji djeluju u školama, i župnika kako bi se dogovorili o životnosti župne zajednice i odgovornosti svih vjernika za njezin rast.

77 Usp. CT, 30; SC, 14; GS, 16; CL, 30; FC, 60.

- § 1 *Neka se u razvoj župne kateheze uključe Katehetski ured i druge ustanove Nadbiskupije koje svojim radom i iskustvom mogu biti od velike pomoći na tom putu.*
- § 2 *Svi pastoralni djelatnici trebali bi staviti katehezu među svoj prioritet, dok se u župnom pastoralu treba izvršiti prijelaz od 'servisnog pastoralu' prema evangelizacijskom tipu pastoralu koji potiče osobni susret s Kristom i aktivno sudjelovanje u zajednici.⁷⁸*
- § 3 *Župna kateheza treba zadržati svoju važnost kao mjesto odgoja u vjeri za sve dobne skupine, a ne samo kao priprema za sakramente.*
- § 4 *Posebno je važno uskladiti župnu katehezu i školski vjeronauk koji se moraju nadopunjavati kako bi učenici kroz oba oblika pouke stvarali dublju povezanost s vjerom i Crkvom.⁷⁹ U tu svrhu ključna je suradnja vjeroučitelja koji imaju školski vjeronauk, roditelja i župnika.*
- § 5 *Potrebno je prirediti praktične katehetske priručnike za različite uzraste kako bi i roditelji mogli adekvatnije sudjelovati u odgoju svoje djece u vjeri.⁸⁰*
- § 6 *Neka vjeroučitelji duhovno rastu kroz redovite duhovne obnove, duhovne vježbe i stručne katehetske susrete.⁸¹*
- § 7 *U gradovima naglasak treba staviti na katehezu studenata i radničke mladeži, dok se kateheza odraslih može ostvarivati kroz biblijske susrete, duhovne obnove, katoličke udruge i evangelizacijske akcije.⁸²*

78 Usp. EG, 25.

79 Usp. GE, 4.

80 Usp. DK, 79.

81 Usp. EG, 73.

82 Usp. GS, 43.

3.3. Vjeronauk u školi

123. Školski vjeronauk i župna kateheza međusobno se dopunjuju, osiguravajući uravnotežen rast vjere. Vjeronauk sustavno upoznaje s vjerom, dok kateheza vodi u osobno iskustvo vjere unutar zajednice. Iako se ostvaruju u različitim prostorima i s različitim naglascima, zajedno doprinose cjelovitom vjerskom odgoju.

124. Katolički školski vjeronauk integriran je u odgojno-obrazovni sustav Bosne i Hercegovine kao obvezni školski predmet s pravom izbora, koji se izvodi dva sata tjedno. Njegova svrha je cjelovit odgoj i obrazovanje učenikâ, u skladu s temeljnim ljudskim pravima, jezičnim, kulturnim i religijskim različitostima u društvu. Posebnost katoličkog školskog vjeronauka očituje se u susretu s osobom i porukom Isusa Krista, pomažući učenicima razumjeti kršćansku Objavu i crkvenu tradiciju.⁸³

125. Katolički vjeronauk temelji se na teološkim i pedagoškim načelima odgoja, nudeći sustavno upoznavanje vjere kroz njezine bitne dimenzije: učenje, slavljenje i življenje. Vjeronauk pomaže učenicima kritički promišljati vlastiti život u svjetlu evanđelja, razumjeti faze osobnog rasta, te usvajati moralne i etičke norme utemeljene na kršćanskoj vjeri i kulturi.⁸⁴

126. Školski vjeronauk upoznaje učenike s kršćanskim korijenima hrvatske i europske kulturne baštine, koja je kroz povijest oblikovala religiozno-duhovni, etički, kulturni, umjetnički, znanstveni i pravni identitet naroda.⁸⁵

83 Usp. GE, 1-2; CT, 5.

84 Usp. GS, 16, 59.

85 Usp. GE, 1.

127. Katolička Crkva u Bosni i Hercegovini izrađuje i odobrava vjeronaučne udžbenike i didaktička sredstva koja se koriste u javnim i katoličkim školama.⁸⁶

128. Odnos vjere i kulture zauzima važno mjesto u crkvenom promišljanju i djelovanju. Školski vjeronauk, kao integralni dio obrazovanja, pridonosi preobrazbi kulture kroz Evanđelje, povezujući religijsko i opće obrazovanje.⁸⁷

129. Specifičnost vjeroučitelja očituje se u tome što, uz akademsku stručnost, mora posjedovati crkveni mandat (kanonsko poslanje), bez kojega ne može poučavati vjeronauk. Mandat potvrđuje da je vjeroučitelj u službi Crkve, iako djeluje u školi, te zahtijeva jasnu katoličku pravovjernost i vjerničku zrelost.⁸⁸

130. Studente koji se pripremaju za vjeroučiteljsku službu potrebno je upoznati sa smislom i uvjetima stjecanja kanonskog mandata, dok vjeroučitelj, iako primarno djeluje u školi, treba biti svjestan evangelizacijske zadaće i povezivati se s pastoralnim planom svoje nadbiskupije i župe.⁸⁹

131. Suočeni sa sve većim izazovima, vjeroučitelji moraju biti svjedoci vjere i osposobljeni u komunikaciji s učenicima, roditeljima i kolegama. Iako su kvalificirani i često obnašaju dodatne uloge u školi, osjećaju potrebu za većom potporom župnih i crkvenih struktura. Trajna suradnja s nadležnim crkvenim ustanovama nužna je kako bi se gradilo povjerenje i zajedništvo, te kako bi vjeroučitelji lakše izvršavali svoje poslanje.⁹⁰

86 Usp. TU, čl. 16 t. 4.

87 Usp. GS, 57-62; GE, 1.

88 Usp. GE, 8; CT, 22.

89 Usp. EG, 120.

90 Usp. CL, 34.

132. Katolički vjeronauk povezuje školsku i crkvenu zajednicu, a vjeroučitelj, kao istaknuti član župne zajednice, ima ključnu ulogu u izgradnji odnosa povjerenja i suradnje sa župom i školom. Kroza susret s učenicima, roditeljima i nastavnicima, vjeroučitelj izvršava evangelizacijsko poslanje Crkve, dotičući i one koji su crkveno distancirani.⁹¹

133. Škola, kao prostor odgoja i obrazovanja, također je mjesto pastoralnog djelovanja Crkve, što treba biti uključeno u pastoralne planove župnih zajednica.⁹²

134. Gubitak kanonskog poslanja povlači gubitak prava na poučavanje vjeronauka, čime se ističe važnost vjerske i moralne dosljednosti vjeroučitelja.⁹³

§ 1 *Potrebno je redovito i ustrajno, roditelje kao i cijelu kršćansku javnost, informirati o važnosti vjeronaučne nastave u školi i poticati ih na odgovornost da djeci omoguće cjelovit kršćanski odgoj.*⁹⁴

§ 2 *Neka pastiri budu svjesni razlike svrhe i ciljeva između školskog vjeronauka i župne kateheze, te da jedan oblik odgoja u vjeri, ne isključuje potrebu drugoga. U tom duhu se poziva na plodnu suradnju župnika s vjeroučiteljima na području župe.*⁹⁵

§ 3 *Stručni tim zadužen za nadopunu udžbenikâ treba obogatiti sadržaje temama specifičnim za Crkvu u Bosni i Hercegovini.*⁹⁶

91 Usp. CT, 69.

92 Usp. CL, 34.

93 Usp. CL, 34.

94 Usp. ODK, 73-76; DK, 288-290.

95 Usp. CT, 69; DK, 78.

96 Usp. GE, 9.

- § 4 *Vjeroučitelj i župna zajednica trebaju nastojati djelovati na izgradnji odnosa međusobnoga povjerenja, uvažavanja i suradnje.*
- § 5 *Neka župne zajednice i njezini pastiri znaju prepoznati i cijeniti vrijednost vjeroučiteljskoga rada, izgrađuju suradnju s njima i budu im potpora u njihovoj zahtjevnoj i odgovornoj zadaći.⁹⁷*

4. Uloga novih crkvenih pokreta u evangelizaciji i crkvenom zajedništvu

135. Življenje evanđeoskih ideala i djelo evangelizacije u Katoličkoj Crkvi može se provoditi na različite načine i različitim intenzitetom. Crkva se sastoji ne samo od različitih pojedinaca, nego i od različitih zajednica, pokreta i molitvenih skupina.

136. Novi crkveni pokreti nastoje živjeti Radosnu vijest na teološko i pastoralno oblikovani vlastiti način, pridonošeći izgradnji Božjeg kraljevstva u ovome svijetu. Karakterizira ih posebna karizma koju članovi nastoje provoditi u konkretnoj stvarnosti crkvenoga života, te misionarski duh. Njihov prvotni cilj jest ostvarenje temeljnog kršćanskog poziva - dosljedno nasljedovanje Isusa Krista.

137. Hijerarhijski i karizmatski darovi crkvenih pokreta nisu međusobno suprotstavljeni, nego se nadopunjuju u ostvarenju cilja radi kojega je Krist utemeljio Crkvu. Svi crkveni pokreti trebaju biti u skladu s naučavanjem Drugog vatikanskog koncila i tradicijom, te pod sigurnim vodstvom crkvenog učiteljstva.⁹⁸

97 Usp. CT, 69; GE, 8.

98 Usp. IE, 12-13; 17-19.

138. Novi crkveni pokreti imaju sve veću ulogu u djelu evangelizacije. Opredjeljuju se za nove izričaje skladne crkvenom nauku kako bi Evanđelje taknulo srca onih koji žele rasti u vjeri.

- § 1 *Potiče se nove crkvene pokrete da svoju svrhu ostvaruju služeći cjelovitom ispunjenju poslanja Crkve. Njihova apostolska vrijednost ovisi o njihovoj usklađenosti s ciljevima Crkve, kršćanskom svjedočenju i evanđeoskom duhu svakog člana i cijelog udruženja.*
- § 2 *Neka se novi crkveni pokreti koji zakonito djeluju u Nadbiskupiji aktivno uključe u život župnih zajednica, te daju svoj doprinos evangelizacijskom poslanju Crkve i produbljivanju katoličke vjere.*
- § 3 *Župnici i drugi pastoralni djelatnici kao i nadbiskupijska i župna vijeća trebaju se upoznati s radom i djelovanjem novih crkvenih pokreta, vrednovati njihov rad, te ih pravilno integrirati u pastoralno, evangelizacijsko, liturgijsko i misijsko poslanje.*
- § 4 *Neka novi crkveni pokreti, koji djeluju na području Nadbiskupije, uredi svoj crkveni i građanski pravni status.*
- § 5 *U duhu crkvenog zajedništva potrebno je da svaki izvanredni plan evangelizacijskog, molitvenog i drugog djelovanja novih crkvenih pokreta u Nadbiskupiji, dobije prethodnu suglasnost dijecezanskog biskupa.*
- § 6 *Preporučuje se da Ured za pastoral prati i usklađuje rad novih crkvenih pokreta i promiče njihovu međusobnu suradnju na području cijele Nadbiskupije.*

5. Ekumenski, međureligijski i međukulturalni dijalog

139. Drugi vatikanski koncil posvetio je značajnu pozornost odnosu Katoličke Crkve s drugim kršćanima i nekršćanskim religijama. Jedan od glavnih ciljeva Koncila bio je »promicati obnovu jedinstva među svim kršćanima«⁹⁹ kao protulijek sablazni razdijeljenosti kršćana u različite Crkve i konfesionalne zajednice. Stoga Koncil priznaje da je u odijeljenim crkvama, to jest »izvan vidljivih ograda Katoličke Crkve«, prisutna »pisana Božja riječ, život milosti, vjera, nada i ljubav« kao »izvrсни elementi ili dobra« jedne Kristove Crkve.¹⁰⁰

140. Četiri su kruga s kojima bi Crkva trebala stupiti u dijalog. U prvi krug pripadaju svi ljudi i čitav svijet. U drugom krugu su oni koji vjeruju u Boga, pri čemu se posebno apostrofiraju Židovi, muslimani i pripadnici nekršćanskih religija. Treći krug dijaloga čine kršćani drugih konfesija (ekumenski dijalog). Četvrti krug dijaloga odnosi se na dijalog unutar same Katoličke Crkve.¹⁰¹

141. Vjerna Kristovu primjeru, slijedeći crkveni nauk i primjer rimskih prvosvećenika, Vrhbosanska nadbiskupija je opredijeljena za put dijaloga s drugim kršćanima, religijama i kulturama. Tu svoju opredijeljenost neumorno je pokazivala osobito tijekom i nakon posljednjeg rata. Pozivala je na smirenje napetosti, obustavu neprijateljstava i istovremeno njegovala stalni kontakt sa svim Crkvama i vjerskim zajednicama. To nastavlja činiti kroz različite oblike i institucionalna djelovanja.

99 UR, 1.

100 Usp. UR, 3.

101 Usp. ES, 97-123.

- § 1 *Potiče se sve klerike, redovnike, redovnice i vjernike laike u Nadbiskupiji da nastave podržavati rad i promicanje ekumenske, međureligijske i međukulturalne suradnje na onim područjima na kojima je ona moguća i u duhu smjernica i odluka crkvenog nauka.*
- § 2 *Odgovornost za promicanje dijaloga s drugim kršćanima, religijama i kulturama, te praćenje tih procesa povjerava se nadbiskupijskom povjereniku za ekumenski, međureligijski i međukulturalni dijalog.*
- § 3 *Svi se potiču na mudro i razborito izbjegavanje manipulacija koje štete iskrenom dijalogu i dobrim odnosima s drugima. U tom smislu potrebno je biti ustrajan, strpljiv i odgovoran u skladu s odredbama crkvenih dokumenata i nadležnih crkvenih ustanova.*
- § 4 *Ekumenski, međureligijski i međukulturalni dijalog ne smije biti prepreka evangelizacijskom poslanju Crkve jer je dijalog sredstvo evangelizacije. Navještaj evanđelja ostaje sveta dužnost kršćanina, ali se mora odvijati u duhu dijaloga, uz poštivanje slobode savjesti i dostojanstva svake osobe.¹⁰²*
- § 5 *U našim okolnostima potrebno je pažljivije i predanije uzeti u obzir pastoralne i duhovne potrebe vjernikâ koji žive u mješovitim brakovima, te im pružiti odgovarajuću pastoralnu i duhovnu podršku.*

102 Usp. DA, 9-10.

Sarajevo, katedrala Presvetog Srca Isusova, vitraj u svetištu

II. CRKVA VRHBOSANSKA U SLUŽBI POSVEĆIVANJA

1. Nedjelja - Dan Gospodnji

142. Nedjelja je tjedni Uskrs. Ona nas vraća na »prvi dan poslije subote«, kada se Krist, uskrsnuo od mrtvih, ukazao svojim učenicima. Od tog ranog jutra svakog tjedna Uskrsli poziva kršćane na blagovanje Euharistije, koja je sjećanje na dan pobjede nad smrću i znak Njegove prisutnosti, te nas čini sudionicima Njegovog besmrtnog života. Nedjelja nije ljudski izbor, već dar Uskrsloga, znak vjernosti Crkve Gospodinu. Stoga je od početka, taj »prvi dan nakon subote« postao za kršćane »Dan Gospodnji« (usp. Otk 1,10).

143. Uskrsli Krist se uprisutnjuje u euharistijskom slavlju, dajući nam se u Riječi i Kruhu. Svake nedjelje kršćanska zajednica se potvrđuje u svom poslanju, izgrađuje se i oživljava Duhom Uskrsloga kako bi se predstavila svijetu kao »znak i sredstvo najprisnijeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijelog ljudskog roda«. ¹⁰³ Iz tog razloga Dan Gospodnji je također dan Crkve koji podsjeća svakog kršćanina da se vjera ne može živjeti pojedinačno. ¹⁰⁴

144. Nedjeljno euharistijsko slavlje ne može se ograničiti unutar naših crkava, nego je izvor misijskog i karitativnog djelovanja. To je molitva koju liturgija stavlja na naše usne kako bi mogla postati predanost životu. Ono postaje dragocjena prilika za potvrdu naše suobličenosti Kristu i predanosti da ga slijedimo kroz velikodušan dar vlastitog života.

§ 1 *Neka svećenici u homilijama, katehezama, savjetima i osobnim susretima tumače važnost Dana Gospodnje-*

¹⁰³ LG, 1.

¹⁰⁴ Usp. DD, 31.

ga, te potiču na redovito sudjelovanje na nedjeljnoj i blagdanskoj Euharistiji.

- § 2 *Svećenici, redovnici i redovnice neka, gdje je to moguće, zajedno s vjernim narodom svečano slave Jutarnje i Večernje pohvale nedjeljom i svetkovinama u katedralnoj crkvi, zatim u župnim i samostanskim crkvama.*

2. Sakramenti

145. Sakramenti su sveti znakovi, od Krista ustanovljeni, koji označuju i darivaju milost svojom vlastitom snagom, tj. dovode nas u vezu s Bogom i sinovski odnos prema Njemu. Sakramenti izražavaju i odgajaju vjeru čitave Crkve, kao majke vjernika, te uvijek imaju crkveni karakter. Po sakramentima inicijacije (krštenje, potvrda, Euharistija) primamo novi život u Kristu. Sakramenti ozdravljenja (pomirenje i bolesničko pomazanje) utvrđuju vjeru i ljubav prema Bogu i bližnjima, a sakramenti u službi kršćanske zajednice (sveti red i ženidba) daju poslanje našem kršćanskom životu.

2.1. Sakramenti inicijacije

146. Sakramentima kršćanske inicijacije postavljaju se temelji cjelokupnoga kršćanskoga života. Sudioništvo na božanskoj naravi, što je ljudima darovano milošću Kristovom, podrazumijeva stanovitu analogiju s početkom, rastom i održavanjem naravnog života. Pošto su vjernici krštenjem rođeni na novi život, utvrđeni su u njemu po sakramentu potvrde i primaju u Euharistiji kruh vječnog života. Tako po sakramentima kršćanske

inicijacije primaju sve više i više bogatstva božanskog života i napreduju prema savršenstvu ljubavi.¹⁰⁵

147. »Sveti krst je temelj cijeloga kršćanskog života, ulaz u život Duha i vrata koja otvaraju pristup drugim sakramentima.«¹⁰⁶

148. Krsni zdenac ima duboko značenje u crkvama jer kroz krštenje smo s Kristom suukopani i u njemu suuskršli (usp. Rim 6,4-5). Zbog toga krsni zdenac i jest ili u obliku križa ili kaleža. Kanonsko pravo izričito nalaže prisutnost krsnoga zdenca u župnoj crkvi koji treba biti korišten za vlastitu svrhu.¹⁰⁷

149. Potvrda je sakrament kojim se krštenik označuje posebnim pečatom Duha Svetoga, te utvrđuje u vjeri i kršćanskom životu. Kateheza za ovaj sakrament treba ulagati više napora u oduševljavanje mladih za Krista, Crkvu, sakramente i život u vjeri.

150. Euharistija sadrži svekoliko duhovno dobro Crkve - samoga Krista, našu Pashu. Ona je najuzvišeniji sakrament, u kojoj je sadržan, prinosi se i prima sâm Krist Gospodin i po kojoj Crkva trajno živi i raste.¹⁰⁸

151. Sakrament Euharistije je središte života Crkve. Stoga je od najveće važnosti poticati vjernike – osobito mlade – da sudjeluju u euharistijskim slavljima i životu Crkve.

§ 1 *U slavlju sakramenata materija i forma se moraju vjerno obdržavati. Neka se u liturgijskim tekstovima ništa ne dodaje, izuzima ili mijenja.*

105 Usp. KKC, 1212.

106 KKC, 1213; usp. 1257-1261.

107 Usp. ZKP, kan. 858.

108 Usp. KKC, 1324; ZKP, kan. 897.

- § 2 *U slavlju sakramenata u prvom planu neka bude svetost i dostojanstvo sakramenta.*
- § 3 *Nakon podjele sakramenata neka župnici i pastoralni suradnici organiziraju mistagoške kateheze, te uključuju mlade u župne skupine i projekte.*
- § 4 *Neka se sakramenti krštenja i potvrde redovito slave samo u župnoj crkvi.*
- § 5 *Preporuča se da se sakrament krštenja slavi nedjeljom u euharistijskom slavlju uza sudjelovanje župne zajednice kako bi se istaknula povezanost sakramenata kršćanske inicijacije i upućenost krštenja na Euharistiju.¹⁰⁹*
- § 6 *Neka se sakrament krštenja podjeljuje u krsnom zdenцу. U crkvama koje nemaju krsni zdenac neka se on izgradi što je prije moguće.*
- § 7 *Dužnost je župnika prije krštenja djeteta katehetski i liturgijski pripremiti roditelje i kuma/u, a katekumena se pripušta sakramentima inicijacije tek nakon najmanje jednogodišnje intenzivne pouke.*
- § 8 *Neka pastiri u svaki sakramentalni i liturgijski čin stave svu svoju dušu i žar kako bi sudionici svetih obredâ doživjeli veličinu i važnost svetih sakramenata i njihove plodove za svakodnevni život.*
- § 9 *Preporuča se župnicima, gdje je manji broj potvrđenika, da slave sakramenta Potvrde organiziraju na razini više župa jednoga dekanata.*
- § 10 *Neka svećenici često podsjećaju potvrđenike na važnost sakramenta potvrde, a roditelje i kumove na njihove dužnosti.*

109 Usp. DPS, 52.

- § 11 *Svećenici neka pažljivo slijede opći, nacionalni i nadbiskupijski liturgijski kalendar i neka poštuju red prednosti slavlja kao i odredbe o odabiru svetopisamskih tekstova i obrazaca misnih slavlja.*
- § 12 *Vjernike treba poučavati da riječi euharistijske molitve i drugo što je svojstveno jedino svećeniku oni ne smiju izgovarati.*
- § 13 *Pri odabiru euharistijskih molitava nedjeljama i svetkovinama neka se prednost dadne Rimskom kanonu.*
- § 14 *Neka svećenici ne nameću niti zabranjuju pričest na ruku ili pričest na usta poštujući odredbe mjerodavne crkvene vlasti.*
- § 15 *Bez izričitog dopuštenja dijecezanskog biskupa, nije dopušteno slaviti Euharistiju u dvoranama hotela ili drugih objekata.*
- § 16 *Neka se ime pokojnika u euharistijskoj molitvi spominje samo kad se koristi misni obrazac za pokojne, a u nedjeljnim misama i drugim obrascima nije dopušteno spominjati ime pokojnika. U drugim misama ime pokojnika može se spomenuti u Sveopćoj molitvi uz prethodnu pouku vjernika o liturgijskim propisima.*
- § 17 *U Vrhbosanskoj nadbiskupiji zabranjene su zbirne Mise.*
- § 18 *Vjernike treba poticati na euharistijsko klanjanje, a svećenici neka prednjače u toj pobožnosti prema propisima liturgijskih knjiga. Neka u župama budu dani posvećeni euharistijskoj pobožnosti. U tim danima neka se prikazuju molitve i prošnje na nakanu župne zajednice, posebno za svećenička i redovnička zvanja.*
- § 19 *Neka svećenik za slavlje Euharistije i ostalih sakramenata bude odjeven u propisano liturgijsko ruho.*

- § 20 *Neka župnici i upravitelji budno bdiju nad čistoćom liturgijskog ruha, posuđa i prostora.*
- § 21 *Neka svećenici za liturgijska slavlja koriste bogoslužno ruho izrađeno provenstveno od svile, brokata, damasta, lana i vune. Za urese neka se posluže slike ili simboli koji odaju svetu uporabu.¹¹⁰ Misnica je simbol sama po sebi, ne treba dodatne simbole. Temeljni ukras misnice jest motiv križa.*
- § 22 *Svaka župa dužna je imati najnovija tipska izdanja liturgijskih knjiga za slavlje sakramenata i blagoslovina. Hvalevrijedno je da svaka crkva, župna i samostanska, osim obrednikâ, Rimskog misala i Lekcionara ima i Evanđelistar.*

2.2. Sakramenti ozdravljenja

152. Gospodin Isus Krist, liječnik naše duše i tijela, koji je otpustio grijeha uzetome i vratio mu tjelesno zdravlje, htio je da njegova Crkva nastavi djelo liječenja i spašavanja svojih članova snagom Duha Svetoga. To je svrha dvaju sakramenata ozdravljenja: pomirenja i bolesničkog pomazanja.¹¹¹

153. Dok smo na putu prema vječnoj domovini i boravimo u svome zemaljskom domu (usp. 2 Kor 5,1), stalno smo podložni patnji, bolesti i smrti. Milosni život djeteta Božjeg možemo grijehom uprljati, oslabjeti ili čak izgubiti.¹¹² U sakramentu pomirenja milosrdni Bog oprašta naše grijeha kojima smo Ga uvrijedili, pomiruje nas s Crkvom koju smo ranili svojim grijehom, te nas obraća na novi život u ljubavi.¹¹³

110 Usp. OURM, 344.

111 Usp. KKC, 1421.

112 Usp. KKC, 1420.

113 Usp. KKC, 1422.

154. Krštenje je prvotni sakrament oprostjenja grijeha, dok je sakrament pomirenja lijek za oprostjenje grijeha učinjenih nakon krštenja. Na prvi dan svoga uskrsnuća Isus je dao ovlast otpuštanja grijeha svojim apostolima: »Primate Duha Svetoga. Kojima otpustite grijehe, otpuštaju im se; kojima zadržite, zadržani su im« (Iv 20,22-23). Apostoli su tu ovlast prenijeli na svoje nasljednike biskupe, a biskupi prenose na svećenike. Svaki je svećenik pozvan biti navjestiteljem i služiteljem Božjeg milosrđa naviještajući evanđelje i dijeleći sakramente.

155. Bolest i patnja sastavni su dijelovi svakoga ljudskog života. U bolesti čovjek nazire smrt i osjeća svoju nemoć i ograničenost. Stanje bolesti može čovjeka dovesti do očaja i odvajanja od Boga, ali može biti i iskustvo obraćenja, kao i obraćanja Bogu.

156. Zadaću brige za bolesne Isus ostavlja svojoj Crkvi riječima: »Bolesne liječite!« (Mt 10,8). Crkva vjeruje da Kristova prisutnost oživljava i liječi dušu i tijelo, osobito u sakramentima, a najizražajnije u Euharistiji. Međutim, Crkva poznaje i poseban sakrament za bolesnike koji je posvjedočen i u Novom zavjetu (usp. Jak 5,14-15). To je sakrament bolesničkog pomazanja.¹¹⁴

157. Po ovom se sakramentu nastavlja Isusovo djelo liječenja i spašavanja članova Crkve snagom Duha Svetoga.¹¹⁵ Crkva nikada nije prestala moliti za tjelesno zdravlje bolesnika koji prima ovaj sakrament.

158. Služitelj bolesničkog pomazanja je prezbiter ili biskup. Dužnost je dušobrižnika podjeljivati ovaj sakrament vjernicima povjerenima njihovoj pastoralnoj skrbi.

114 Usp. KKC, 1500-1510.

115 Usp. KKC, 1421.

- § 1 *Neka svećenici budu na raspolaganju vjernicima za sakrament pomirenja prije svagdanjeg euharistijskog slavlja i neka potiču vjernike na redovitu ispovijed.*
- § 2 *Kada pokornik pristupi da ispovjedi svoje grijehe, neka ga svećenik, čuvajući dostojanstvo i svetost sakramenta, ljubazno dočeka i uljudno pozdravi,¹¹⁶ neka ga strpljivo sasluša, neka ga ne ubrzava i neka mu dopusti izreći grijehe, te neka bude milosrdan i blag, svjestan da je i on sam grešan, te da je samo posrednik Božje ljubavi i milosrđa.*
- § 3 *U slavlju sakramenta pomirenja treba jasno razlikovati učinak sakramenta pomirenja od duhovnog vodstva i tretmana kod psihologa i psihijatra.*
- § 4 *Ispovijed maloljetnih i ranjivih osobâ ne smije se slaviti u privatnim ili zatvorenim prostorijama u kojima nije osiguran vizualni nadzor.*
- § 5 *Neka se barem u Adventu, Korizmi i prije patrona župe održi pokorničko bogoslužje s ispitom savjesti. U pokorničkim bogoslužjima neka bude dovoljno svećenika na raspolaganju pokornicima.*
- § 6 *Neka svećenici paze na cjelovitost sakramenta koja uključuje kajanje, ispovijed, odrješenje i zadovoljštinu. Pokora treba odgovarati težini i naravi grijeha, te pomoći pokorniku u duhovnom rastu kroz molitvu, milodare, djela milosrđa ili druge oblike zadovoljštine.*
- § 7 *Ispovjedne ceduljice su zabranjene u Vrhbosanskoj nadbiskupiji, te ih treba dokinuti u župama gdje još postoje.*
- § 8 *Običaj ispovijedanja uz Prvi petak u mjesecu (pobožnost Devet prvih petaka) treba očuvati kako bi se podupirala redovitost ispovijedanja.*

116 Usp. RP, 41.

- § 9 *Neka župnici obilaze bolesne i nemoćne župljane napose na Prve petke u mjesecu i budu im na raspolaganju za sakrament pomirenja.*
- § 10 *Neka se sakrament pomirenja redovito slavi u ispovjedaonici uz osiguranje diskrecije radi čuvanja dostojanstva sakramenta i ispovjedne tajne.*
- § 11 *Svećenik, služitelj sakramenta u redovitom slavlju neka bude odjeven u talar s kotom i štolom ili u talar sa štolom ili u albu sa štolom. Isto pravilo važi i za svećenike redovnike. Oni na redovničko odijelo oblače kotu sa štolom ili samo štolu. U redovitom slavlju sakramenta pokore kapuč ili škapular ne može zamijeniti štolu.*
- § 12 *Podjela sakramenta bolesničkog pomazanja u misnom slavlju na određene blagdane mora biti katehetski i liturgijski dolično pripravljena.*
- § 13 *Svećenici i vjernici trebaju čuvati svetost i dostojanstvo bolesničkog pomazanja, te izbjegavati oblike pomazanja koji nisu u skladu s crkvenom predajom jer mogu zasjeniti značenje sakramenta bolesničkog pomazanja.*
- § 14 *Neka se u crkvama osigura mjesto za čuvanje svetih uljâ. Prostor za sveta uljâ može biti smješten u blizini krsnog zdenca.*
- § 15 *Molitva za liječenje obiteljskog stabla zabranjena je jer je nespojiva s učenjem Crkve o slobodi i osobnoj odgovornosti pojedinca.¹¹⁷*
- § 16 *Župnici na čijem se teritoriju nalaze bolnice ili starački domovi trebaju stupiti u kontakt s odgovornima kako bi dogovorili sakramentalno-pastoralnu skrb za katolike.*

117 Usp. KP, 22.

2.3. Sakramenti u službi kršćanske zajednice

159. Sakramenti svetog reda i ženidbe su usmjereni k spasenju drugih. Ako doprinose i osobnom posvećenju, to se ostvaruje kroza služenje drugima. Ovi sakramenti daju posebno poslanje u Crkvi, te služe za izgradnju Božjeg naroda.¹¹⁸

3. Blagoslovi, egzorcizam i pučke pobožnosti

160. Blagoslovi i blagoslovine dio su liturgije koje je ustanovila Crkva. »Blagoslovine su sveti znakovi, nalik sakramentima, kojima se označuju i molitvom Crkve postižu nadasve duhovni učinci. Njima se ljudi pripremaju da prime glavni učinak sakramenata i bivaju posvećene razne zgrade života.«¹¹⁹ Upravo iz ove definicije uviđa se velika blagotvornost koju proizvode blagoslovi i blagoslovine u vjerničkom životu.

161. Obrednik stavlja naglasak na mnoge blagoslove koje vjerni puk traži i prima po rukama Crkve, no zasigurno neke od blagoslovina treba navesti, odnosno one koje su zastupljene u vjerničkoj tradiciji Crkve, ali i Nadbiskupije: Blagoslov svijeća, Uskrsni blagoslov jela, Blagoslov grla na spomendan svetog Blaža, Blagoslov nabožnih predmeta.

162. Važno je upoznavati vjernike sa smislom i značenjem blagoslova, kako ne bi izgubili vlastitost i važnost za crkveni život. Na prvom mjestu treba shvatiti da blagoslov nečega ili nekoga ne može i ne smije biti shvaćen

118 Usp. KKC, 1534.

119 KKC, 1667.

kao neki čisto magijski čin, ali važno je da se ne podlegne zahtjevima da se blagoslivlja sve, bez posebnih kriterija. Blagoslov se uvijek mora tražiti, ali i primati s vjerom u srcu jer ni Krist nije mogao učiniti nijedno čudo u krajevima gdje je nedostajalo vjere (usp. Mk 6,1-6).

163. U našoj mjesnoj Crkvi neprocjenjivu važnost ima pučka pobožnost koja je važan izraz vjerničkog življenja i vid evangelizacijskoga procesa.¹²⁰ Stoga je pučku pobožnost potrebno ispravno usmjeravati kako bi otkrila i sačuvala bogatstvo svojih vrednota. Ona je također »plod inkulturiranog evanđelja«.¹²¹

164. Pobožnost svete Krunice je važan dio obiteljske molitve. Odgojila je brojne znane i neznanе svece. Ova nadasve kristološka molitva može i danas učiniti domove malim crkvama i malim školama svetosti.

165. Križni put je pobožnost koja je prisutna kroz posvećeno vrijeme korizme i u našim crkvama. Potrebna je kateheza koja će održati duh razmatranja Kristove žrtve i zahvalnosti za pomirenje s Ocem. Pobožnost Križnoga puta treba njegovati i u dane duhovnih vježbi i obnovâ.

166. Blagoslov polja je pobožnost proširena u našoj Nadbiskupiji. Obavlja se većinom na grobljima i u proljetnim mjesecima. Ova pobožnost je specifična, i po načinu molitve (moli se na sve četiri strane svijeta), i po svom sadržaju. Izvor joj je vjera u Boga Stvoritelja i Svedržitelja (blagoslovljena voda) koji je u svome Sinu Isusu Kristu na križu otkupio svijet (raspelo). Jedan Bog (jedna svijeća) u tri božanske osobe (tri svijeće) slavi se i zaziva za pomoć vjernom narodu i cijelomu svijetu, dok Litanije Svih svetih župu i mjesnu Crkvu vežu s univerzalnom Crkvom.

120 Usp. EN, 48.

121 EG, 126.

167. Blagoslovi učenika i studenata na početku nove školske i akademske godine uz misu zaziva Duha Svetoga te blagoslov djece na blagdan sveca zaštitnika župe postali su tradicija u nekim župama Nadbiskupije koju treba zadržati.

168. Blagoslov obitelji i pohod svećenika njihovim domovima slavi se svake godine, obično nakon proslave svetkovine Rođenja Gospodnjega. Ovaj pastoralni pohod trebao bi biti radosni susret pastira s povjerenim mu narodom.

- § 1 *Neka svećenici potiču vjernike i zajedno s njima mole prije Euharistije, osobito na velikim crkvenim slavljima i svetkovinama, molitvu Krunice ili obavljaju druge pobožnosti i molitve kako bi se stvorilo duhovno ozračje.*
- § 2 *U slavlju sakramenata i blagoslova svećenici trebaju koristiti najnovija tipska izdanja liturgijskih knjiga. Te knjige predstavljaju jedini izraz zakona moljenja Rimskog obreda.¹²²*
- § 3 *Služba egzorcizma nad opsjednutima daje se posebnim dopuštenjem vrhbosanskog nadbiskupa.¹²³ To se dopuštenje daje samo svećeniku koji se odlikuje pobožnošću, znanjem, razboritošću i neporočnošću života,¹²⁴ te koji je posebno pripravljen za tu službu. Svećenik kojemu je služba egzorciste povjerena stalno ili za pojedini slučaj, neka to djelo ljubavi vrši s pouzdanjem i ponizno pod ravnanjem nadbiskupa u skladu s mjerodavnim smjernicama.¹²⁵*

122 Usp. TC, čl. 1.

123 Usp. ZKP, kan. 1172, § 1.

124 Usp. ZKP, kan. 1172, § 2.

125 Usp. EDP, 13.

- § 4 *Samo onaj svećenik koji ima izričito dopuštenje može vršiti obred egzorcizma.*
- § 5 *Pastoralni djelatnici trebaju biti upoznati s molitvama koje Obrednik nudi na korištenje u posebnim prigodama Crkve, odnosno s molitvama koje vjernici mogu sami moliti u borbi protiv Zloga.*

4. Slavlje sprovoda

169. Kršćanski sprovod liturgijsko je slavlje Crkve koje izražava djelotvorno zajedništvo s pokojnikom, sudjelovanje okupljene zajednice i navještaj života vječnog. Obred sprovoda treba jasnije izražavati vazmeni značaj kršćanske smrti, te odgovarati uvjetima i predajama pojedinih krajeva. Dopušteno je zadržati *Službu za mrtve*, ali glede prilika današnjega života i pastoralnoga rada, umjesto *Službe za mrtve*, može se održavati bdijenje ili slavlje Božje riječi.¹²⁶

170. Veoma je bitno da svećenik uputi kratki nagovor ili homiliju jer je to za ožalošćene dragocjena riječ utjehe, za vjernike koji žive kršćanstvo novi poticaj i učvršćivanje vjere, a za sve ostale novi susret s kršćanskim smislom života, te tako i nova prilika za evangelizaciju. Zbog toga je važno kroz obred liturgijskog slavlja sprovoda i kroz riječi navijestiti nadu u vječni život, Kristovo i naše uskrsnuće, te potaknuti okupljenu zajednicu na zauzetije življenje vjere.

171. Liturgija žalovanja izraz je solidarnosti s ožalošćenom obitelji, te se s pravom slavi crkveni sprovod i onima koji nisu redovito sudjelovali u crkvenom životu ili su sami sebi oduzeli život.

126 Usp. KKC, 1684; SC, 81; RSp, 14.

- § 1 *U Vrhbosanskoj nadbiskupiji sprovod se slavi samo s dvije postaje (u crkvi i na groblju) ili s jednom postajom (na groblju).*
- § 2 *Neka se Služba riječi na sprovodu brižljivo pripravi, a u homilija rasvijetli otajstvo kršćanske smrti svjetlom uskrslog Krista.¹²⁷*
- § 3 *Neka se u slavlju sprovoda čuva dostojanstvena jednostavnost i skromnost.¹²⁸*
- § 4 *Kada svećeniku nije dopuštena binacija, neka se sprovod slavi uz prikladan obred Službe riječi, na što treba navikavati vjernike.*
- § 5 *Nije dopušteno uskratiti sprovod zbog neizmirenih župnih obveza pokojnika niti koristiti prigodu sprovoda za rješavanje tih pitanja.*
- § 6 *Neka se u slavlju sprovoda pjevaju samo liturgijske pjesme.*

5. Glazba kao izraz slavljenja Boga

172. Glazba je izvrsno sredstvo okupljanja vjernika, te prilika za poučavanje o liturgiji i sakramentima.

173. »Crkva smatra gregorijansko pjevanje vlastitim rimskoj liturgiji; ono dakle u liturgijskim činima, uz jednake uvjete, ima prvo mjesto. Druge se vrste svete glazbe, osobito polifonija, nikako ne isključuju iz bogoslužja, samo ako odgovaraju duhu liturgijskog čina.«¹²⁹ Hrvatske pučke popijevke, jednostavne i pobožne, prihvaćene su od naro-

127 Usp. KKC, 1688.

128 Usp. BC, 824.

129 SC, 116.

da Božjeg kao dio vlastite crkvene glazbene baštine, kao što su na primjer: *Zdravo tijelo; Ponizno se teb' klanjamo; Hvaljen Isus, Marijo; O preslavna Božja Mati; O Marijo, Marijo, bolne duše ljekarijo; U se vrijeme godišta*. Tekstovi ovih pjesama na jednostavan način iznose istine naše vjere. Melodija im je jednostavna i istovremeno lijepa i svečana.

174. Nedjeljno i blagdansko okupljanje oko Kristova oltara ima zadaću pospješiti međusobnu povezanost vjernikâ. Vjernički puk nipošto ne smije biti isključen kod pjevanja tako da bi pjevao samo zbor.

175. Važno je proučavati, poučavati i vježbati liturgijsku glazbu u sjemeništima, novicijatima, katoličkim školama i drugim odgojno-obrazovnim ustanovama.¹³⁰

176. Koncerti u crkvama dopušteni su ako se izvode skladbe kršćanskog nadahnuća poput oratorija, svetih misa, moteta ili orguljaških koncerata temeljenih na gregorijanskom koralu ili crkvenim pučkim popijevkama. Klasična glazba poput opera, opereta, ljubavnih arija ili baleta nije prikladna za izvođenje u crkvama zbog svoje naravi koja nije usklađena sa svetošću mjesta. Simfonijska djela također nisu uvijek prikladna zbog akustičnih svojstava crkava.

177. Za održavanje koncerata u katedrali ili crkvama potrebno je podnijeti zamolbu rektoru katedrale ili upravitelju crkve, a konačno odobrenje daje dijecezanski biskup. Svaki koncert zahtijeva traženje posebnog dopuštenja jer generalna dopuštenja za to nisu predviđena, osobito za cikluse koncerata.¹³¹

178. Ordinarij može odrediti neku crkvu, koja više ne služi kultu, za izvođenje svete ili religiozne glazbe, pro-

130 Usp. SC, 115.

131 Usp. DCIE, 10.

fane glazbe i drugih kulturnih događaja, ali u skladu sa svetošću i dostojanstvom mjesta.

- § 1 *Predsjedatelj Euharistije je glavni pjevač i odgovoran je za pjevanje. Treba biti upoznat i dati svoj pristanak na izbor pjesama.*
- § 2 *Stalni dijelovi reda mise (Gospodine smiluj se, Slava, Vjerovanje, Svet i Jaganjče Božji) kao i psalmi određeni liturgijskim knjigama ne smiju se zamijeniti pučkim popijevkama ni drugim pjesmama.*
- § 3 *Neka se u liturgijskom pjevanju koriste samo odobrene liturgijske pjesmarice.*
- § 4 *Pri odabiru pjesama za nedjeljna i blagdanska misna slavlja neka župnici, voditelji pjevanja i orguljaši/ice uvrste u repertoar jednu ili više pučkih popijevki iz naše hrvatske tradicije.*
- § 5 *Neka se duhovne šansone redovito koriste izvan liturgije – na koncertima duhovne glazbe, katehetskim susretima, te okupljanjima djece i mladih – jer nisu prvenstveno pisane za liturgijska slavlja.*
- § 6 *Župni zborovi trebaju sudjelovati na godišnjem susretu zborova Vrhbosanske nadbiskupije, a voditelji pjevanja, dirigenti, orguljaši i orguljašice na susretu animatora liturgijskog pjevanja.*

6. Liturgijska arhitektura i prostor

179. Crkva je liturgijski obredni prostor. Arhitekt, kojem je povjerena izgradnja ili obnova crkve, treba proučiti Opće norme Rimskog misala i rituala. Liturgijski

prostor ima svoj hod, ritam i dinamiku koji se moraju uvijek uzeti u obzir.

180. Liturgijska arhitektura ima svoja žarišta koja se moraju pravilno rasporediti kako bi prostor odgovarao obredu. Naspram tome bilo je pokušaja u prezbiterij objediniti sve dijelove liturgijskog prostora (oltar, ambon, krstionicu, orgulje i zbor), čime se narušilo ljepotu liturgijskog prostora.

181. Liturgijska žarišta uključuju oltar, ambon, krstionicu, ispovjedaonicu, prezbiterij, apsidu, tabernakul (sve-tohranište), lađu za vjernike, te sjedište za predsjedatelja.¹³²

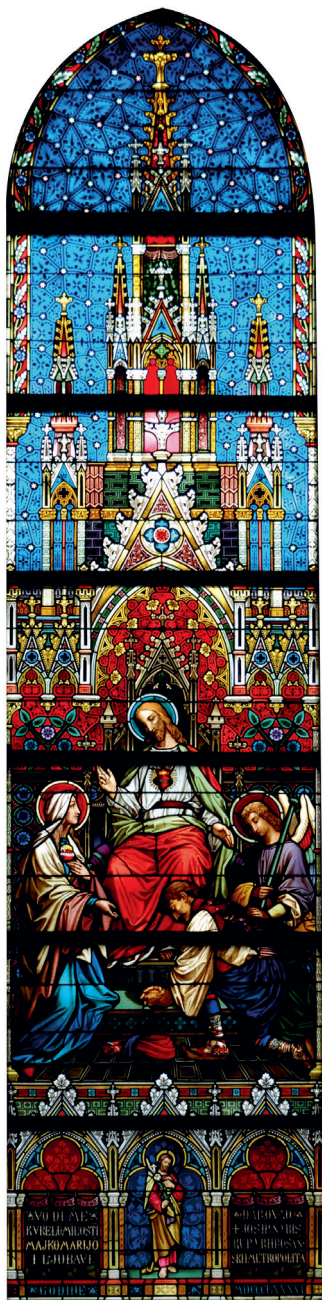
182. Crkveni dokumenti ne određuju specifičan umjetnički stil kao liturgijski. Liturgijski prostor može biti romanički, gotički, renesansni, barokni ili suvremeni – svi stilovi su jednako prihvatljivi ako zadovoljavaju zahtjeve liturgije.

- § 1 *Župnici su dužni pisanim načinom dostaviti sve potrebne planove i dokumente Vrhbosanskoj nadbiskupiji, te zatražiti dopuštenje za gradnju ili obnovu crkvenih objekata i umjetničkih djela.*
- § 2 *Neka se u Nadbiskupiji osnuje Povjerenstvo za sakralnu umjetnost i graditeljstvo.*
- § 3 *Neka se izdaju Smjernice za liturgijsku arhitekturu i prostor, koje će služiti kao vodič nadbiskupu, župnicima, arhitektima i umjetnicima pri projektiranju ili obnovi crkvenih objekata.*
- § 4 *U suradnji s Katoličkim bogoslovnim fakultetom neka se povremeno organiziraju seminari o liturgijskoj arhitekturi na koje će biti pozvani arhitekti, umjetnici,*

132 Usp. GS, 62.

studenti teologije i arhitekture, te pastoralni djelatnici i svi zainteresirani.

- § 5 *Neka se u sklopu akademija umjetnosti, posebno arhitekture i slikarstva, ponudi barem kao izborni predmet teologija liturgijskih prostora.*

Sarajevo, katedrala Presvetog Srca Isusova, vitraj u svetištu

III. CRKVA VRHBOSANSKA U SLUŽBI UPRAVLJANJA

1. Župa

1.1. Župna zajednica

183. »Župa je određena zajednica vjernika trajno ustanovljena u partikularnoj Crkvi, za koju je pastirska briga, pod vlašću dijecezanskog biskupa, povjerena župniku kao njezinu vlastitom pastiru.«¹³³ Ona je prvi oblik crkvene zajednice u kojoj je vidljiva Crkva, sazvana od Duha Svetoga radi naviještanja Božje riječi i rađanja nove Božje djece u krsnom studencu. Ima temelje u teološkoj stvarnosti kao euharistijska zajednica.¹³⁴

184. Jedan od ciljeva Prve Sinode Vrhbosanske nadbiskupije bio je da naše župe iznova otkriju svoje mjesto u našoj mjesnoj Crkvi i aktivno sudjeluju u zajedničkom poslanju. Imajući to na umu potrebno je obnoviti svijest o važnosti župe u novoj etapi evangelizacije.¹³⁵

185. Premda je u koncilskom shvaćanju župa prvenstveno zajednica okupljena oko stola Riječi i Euharistije, ona je istovremeno živa zajednica vjernika uključena u pastoralno, evangelizacijsko, liturgijsko i misijsko djelovanje Crkve, čime izražava dinamiku evangelizacije, te izbjegava statičnost i pogubni kriterij samoočuvanja. Naime, subjekt misijskog i evangelizacijskog djelovanja Crkve je Božji narod u cjelini. Čitava je zajednica odgovorna za poslanje.¹³⁶

186. Župa – kao središte duhovnoga života vjernika – zajednica zajednicâ,¹³⁷ pozvana je neprestano obnavljati svoje službe i strukture prema suvremenim potrebama

133 ZKP, kan. 515.

134 Usp. CT, 67; SC, 42; CL, 26; POŽZ, 27-29.

135 Usp. EG, 287.

136 Usp. POŽZ, 27, 38.

137 Usp. EG, 28.

i okolnostima.¹³⁸ Na taj način, pred župom se otvaraju novi putovi i mogućnosti naviještanja evanđelja, a ona sama postaje ozračje pogodno za suradnju karizmâ i zvanjâ, te mjesto prikladno za odgoj novih evangelizatora.

187. Pastoralno obraćenje župne zajednice u misionarskom smislu, na koje pozivaju noviji crkveni dokumenti, oblikuje se i izražava u postupnom procesu obnavljanja struktura, te u raznovrsnim oblicima povjeravanja pastoralne skrbi svim članovima Božjeg naroda.¹³⁹

188. Čitajući i prosuđujući znakove vremena, razvidno je kako je župa danas postala zajednica vjernika pri čemu je povezanost s teritorijem i mjestom pripadanja sve manje uočljiva. Mjesta pripadnosti, u globaliziranom svijetu, postaju višestruka. Vjernici svoju egzistenciju sve manje poistovjećuju s definitivnim i nepromjenjivim geografskim okruženjem, a digitalna kultura neizbježno mijenja shvaćanje prostora, posebno kod mladih naraštaja. U tom smislu teritorij više nije samo ograničeni zemljopisni prostor, nego okružje u kojemu pojedinac izražava svoj život. Riječ je o egzistencijalnom teritoriju u kojemu se odigravaju izazovi s kojima se Crkva suočava usred zajednice. To upućuje kako je svako pastoralno djelovanje ograničeno isključivo na teritorij župe zastarjelo. Međutim, na crkveno-pravnom planu teritorijalno načelo ostaje na snazi kako je to propisano pravom.¹⁴⁰

189. »Iako se župu mora usavršavati i integrirati u mnoge druge oblike, ona ipak ostaje nezamjenjiv organizam od primarne važnosti u vidljivoj strukturi Crkve« kako bi »evangelizacija tvorila os svih pastoralnih djelovanja kao primarna, istaknuta i preferencijalna potreba«. ¹⁴¹

138 Usp. POŽZ, 11.

139 Usp. EG, 25; POŽZ, 42.

140 Usp. POŽZ, 9-16.

141 IVAN PAVAO II., *Insegnamenti* VII,2 (1984.), 984-985; usp. CT, 67.

190. U tom duhu, zajedno s misijskom preobrazbom čitave Crkve, potrebna je i misijska preobrazba župe. Za to je nužna promjena mentaliteta i unutarnjeg obraćenja, ponajprije onih kojima je povjerena zadaća pastoralnog vodstva.¹⁴²

- § 1 *Kako bi župa doživjela svoju misijsku preobrazbu i aktivirala sve svoje članove, potiče se na bratsko-sestrinsku suradnju svećenika, redovnika, redovnica i vjernikâ laikâ, svakog prema svojoj karizmi i odgovornostima.*
- § 2 *Imajući na umu upute redovitog crkvenog učiteljstva potrebno je još snažnije provoditi u djelo opredijeljenost za misijsku i pastoralnu preobrazbu župe.¹⁴³*
- § 3 *Potrebno je osnažiti duhovno-sakramentalni život članova župne zajednice i posvetiti pozornost vjernicima koji samo povremeno sudjeluju ili čak nikako ne sudjeluju u liturgijskom životu župne zajednice.*
- § 4 *Svaka je župna zajednica obvezna izraditi vlastiti pastoralni plan i program u čiji sadržaj moraju biti uključeni redoviti oblici župnog pastoralala kao što je župna kateheza za djecu, mlade i odrasle, te briga za starije i nemoćne. Taj pastoralni plan i program treba biti usklađen s onim na nadbiskupijskoj razini.*
- § 5 *Potrebno je da se u pastoralni plan i program ugrade naglasci vlastiti skupinama, udrugama ili molitvenim zajednicama koje djeluju na području župne zajednice.*
- § 6 *Kako bi se potaknula svijest o suodgovornosti svih za poslanje Crkve, te smanjila indiferentnost vjernika koji su postali pasivni članovi župe, potrebno je u kre-*

142 Usp. EG, 27; POŽZ, 35.

143 Usp. EG, 25; POŽZ, 6.

iranju pastoralnog plana uključiti župne suradnike, posebno članove župnih vijeća i mlade kojima se može povjeriti realizacija određenih dijelova programa.

§ 7 *Na kraju svake pastoralne godine neka se načini evaluacija cjelokupnog pastoralnog plana i programa protekle pastoralne godine, koja će sačinjavati sastavni dio župne administracije.*

1.2. Pastoralna preobrazba i restrukturiranje župâ

191. »Župa je kuća među domovima ljudi.«¹⁴⁴ Zbog svoje velike prilagodljivosti, župa je »pozvana prihvatiti zahtjeve vremena da prilagodi vlastitu službu potrebama vjernika i povijesnim promjenama«.¹⁴⁵

192. Uz postojeće kanonske oblike¹⁴⁶ povjeravanja pastoralne skrbi, poput imenovanja jednog župnika za više župa ili povjeravanja određenog područja župnom vikaru, razvijeni su novi oblici poput »pastoralne jedinice« ili »pastoralnog područja«. Ovi oblici omogućuju učinkovitije sudjelovanje u novoj evangelizaciji i izražavanje novog odnosa između vjernika i teritorija.¹⁴⁷

193. Vrhbosanska nadbiskupija tijekom sinodalnog hoda prepoznala je potrebu za restrukturiranjem župa. Brojni su razlozi koji opterećuju mjesnu Crkvu, poput: vrlo malog broja vjernikâ u jednom dijelu župâ, stalnog demografskog pada u svim župama i izazovnog financijskog stanja. Nužno je stoga pronaći prikladnije načine organiziranja pastoralnog djelovanja, te pravedniju raspodjelu svećenika kako bi se odgovorilo na suvremene izazove.

144 CL, 26.

145 IVAN PAVAO II., *Insegnamenti* VII,2 (1984.), 3.

146 Usp. ZKP, kan. 374.

147 Usp. POŽZ, 43-44.

194. Jedan od oblika restrukturiranja koji se već primjenjuje jest povezivanje nekoliko susjednih župa pod vodstvom jednog župnika. Drugi oblik koji vrijedi razmotriti jest zajednica svećenika koji bi boravili u jednoj župnoj kući ili samostanu i solidarno se skrbili za više župa ili cijeli dekanat. Ovi oblici trebaju biti usklađeni s kanonskim propisima, te zahtijevaju odgoj za život u zajednici i svećeničku solidarnost.

195. U kontekstu pastoralne preobrazbe i restrukturiranja župâ, ponekad će biti potrebno prenijeti pastoralnu skrb za određenu župu s redovničkih prezbitera na dijecezanske ili obrnuto. Takvi prijenosi moraju biti pozorno planirani i provedeni u skladu s normama kanonskog prava.¹⁴⁸

196. Prijenos pastoralne skrbi zahtijeva uzajamni dogovor između dijecezanskog biskupa i višeg redovničkog poglavara. Osim priprave klerikâ koji će biti uključeni u ovaj proces, od temeljne je važnosti pastoralna priprava vjernika laikâ kako bi se izbjegli nesporazumi ili napetosti unutar župne zajednice. Vjernicima treba jasno predstaviti razloge i ciljeve ovakvih promjena, te ih potaknuti na suradnju i otvorenost prema novim pastoralnim okolnostima.

197. Praksa povjeravanja pastoralne brige svećenicima, koji uz neku drugu crkvenu službu skrbe za župu, već postoji u Nadbiskupiji. Preporučuje se uključivanje i ostalih svećenika u pastoralni rad vikendom ili tijekom zamjena, osobito u vrijeme godišnjih odmora.

198. Primjena kanonskih oblika restrukturiranja može doprinijeti pravednijoj raspodjeli svećenika, omogućujući njihovo djelovanje u svim kategorijama župa, te pove-

148 Usp. ZKP, kann. 678-683.

ćanje broja svećenika na onim župama gdje postoji veća pastoralna potreba.

- § 1 *Nalaže se detaljna analiza stanja u Nadbiskupiji s ciljem procjene mogućnosti za restrukturiranjem župa, u skladu s odredbama Zakonika kanonskoga prava.*
- § 2 *Uz već postojeće kanonske oblike povjeravanja pastoralne skrbi za jednu ili više župa zajedno, tamo gdje pastoralne okolnosti i personalne mogućnosti to dopuštaju ili zahtijevaju, bit će razmotreni novi oblici poput tzv. »pastoralne jedinice« ili »pastoralnog područja«.*
- § 3 *Potrebno je razmotriti mogućnosti povjeravanja pastoralne brige za jednu župu onim prezbiterima koji već vrše određenu crkvenu službu, uz poštivanje odredbe Zakonika da se »nikome ne daju dvije ili više nespojivih služba, takvih, naime, koje ista osoba ne može istodobno obavljati«.¹⁴⁹ Pritom treba uzeti u obzir narav i složenost postojećih službi kako bi se izbjeglo preopterećenje prezbitera i osigurala kvaliteta pastoralnog djelovanja.*
- § 4 *Župe koje zbog specifičnih okolnosti ne mogu biti uključene u proces restrukturiranja ostaju do daljnjega s vlastitim župnikom. Te okolnosti treba jasno definirati i dokumentirati kako bi se osigurala transparentnost procesa.*
- § 5 *U formacijskim programima kandidata za sveti red neka se posebno naglasi važnost života u zajednici i kleričke solidarnosti. Budući da svećenici trebaju biti intenzivnije odgajani za suradnju i zajednički rad na pastoralnim zadaćama, dok će se već zaređeni prezbiteri poticati na jačanje zajedništva kroz trajnu formaciju i međusobnu podršku u služenju Božjem narodu.*

149 ZKP, kan. 152.

2. Župnik i župni vikar

199. Iako je župa pozvana poticati i odgajati sve svoje članove da budu evangelizatori, ipak župniku, kao pastiru zajednice, kojoj služi snagom dioništva na svećeništvu Krista i zajedništva s mjesnim biskupom, pripada cjelovita pastoralna briga za vjernike i povjerava mu se niz zadaća i odgovornosti.¹⁵⁰

200. Župnik je vlastiti pastir povjerene mu župe koji vodi pastoralnu brigu za predanu mu zajednicu pod vlašću dijecezanskoga biskupa. On za tu zajednicu obavlja službu naučavanja, posvećivanja i upravljanja uza suradnju i drugih prezbitera ili đakona i uz pomoć vjernika laika. Također, zastupa župu u svim pravnim poslovima, i brine se o upravljanju vremenitim crkvenim dobrima prema kanonskim propisima.¹⁵¹

201. Kako bi brižljivo i cjelovito obavljao svoju naučiteljsku, posvetiteljsku i upraviteljsku službu, te cjelovito naviještao Božju riječ onima koji se nalaze u župi, neka župnik nastoji bolje upoznati vjernike povjerene njegovoj brizi da bi ih mogao poučavati u vjerskim istinama, osobito homilijom i katehetskom poukom.¹⁵²

202. Župni vikari su prvi i najbliži župnikovi suradnici u ostvarenju pastoralne brige za vjernike. Dijecezanski biskup može slobodno imenovati župnog vikara, nakon savjetovanja sa župnikom ili dekanom, ako smatra potrebnim.¹⁵³

150 Usp. EG, 28; *Završni dokument* PSVN, 18.

151 Usp. ZKP, kann. 519, 532.

152 Usp. ZKP, kann. 528-529.

153 Usp. CD, 30; ZKP, kann. 546-547.

- § 1 *Prema odredbama općeg prava župnik je zakonski zastupnik župe u kojoj njegova služba ima »onu stalnost koju traži dobro duša«.¹⁵⁴ Ako se župnik imenuje na određeno vrijeme, prema odredbama Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine, njegova služba ne može trajati kraće od šest godina.¹⁵⁵*
- § 2 *Imajući na umu da je »župnik u službi župe, a ne obrnuto«,¹⁵⁶ kod budućih će se imenovanja za župnika uzeti u obzir pastoralne potrebe župe, prikladnost i pastoralni rad dotičnog svećenika, ne isključujući i mogućnost prethodnog ispita.¹⁵⁷*
- § 4 *U skladu sa Završnim dokumentom Prve Sinode Vrhbosanske nadbiskupije, određuje se da »svi župnici, kad god je to moguće, jednako obavljaju službu župnika u župama s malim i velikim brojem vjernika«.¹⁵⁸*
- § 5 *Župnik koji zbog ozbiljnih propusta u obavljanju službe, skandala, nedoličnog ponašanja ili poteškoća u suradnji sa svećenicima ili članovima župe ugrožava narav i smisao svoje službe, neka bude spreman za premještaj ili drugo rješenje, uz poštivanje kanonske procedure.*
- § 6 *S obzirom na potrebu ujednačavanja pastoralne prakse u Nadbiskupiji (npr. u pitanju priprave za brak, te u drugim pitanjima vezanim uza službu župnika¹⁵⁹) potrebno je da župnici slijede zajednička i ujednačena pastoralna rješenja za nove izazove.*

154 CD, 31.

155 Usp. Vrhbosna 3 (1999.), 320-322.

156 POŽZ, 69.

157 Usp. Završni dokument PSVN, 18; ZKP, kan. 521, § 3.

158 Završni dokument PSVN, 18.

159 Usp. Radni dokument PSVN, 7.

- § 7 *Potiče se župnike na aktivno sudjelovanje, podupiranje i promicanje aktivnosti i projekata nadbiskupijskih ustanova usmjerenih poboljšanju pastoralnog djelovanja župe i cijele Nadbiskupije.*
- § 8 *Neka se župnog vikara ne isključuje ni iz jednog područja pastoralna i života župne zajednice, niti se on sam treba isključivati.*
- § 9 *Župni vikar u suradnji sa župnikom treba poduzimati pothvate koji doprinose boljoj i cjelovitijoj pastoralnoj brizi za župu. Time stječe potrebno iskustvo za obavljanje buduće službe župnika.*
- § 10 *Župnom vikaru se može povjeriti određeno područje pastoralna (mladi, stariji, bolesni, udruge, bratstva, formacija, kateheza itd.), u nekoliko različitih župa, ili pak određeno područje pastoralna jedne župe.¹⁶⁰*

3. Tijela crkvene suodgovornosti

203. Crkva promiče¹⁶¹ suodgovornost, suradnju i dijalog među vjernicima. Ova načela se ostvaruju kroz različita tijela župne zajednice poput Župnog pastoralnog i Župnog ekonomskog vijeća.

204. Župno pastoralno vijeće je savjetodavno tijelo koje bi, po svom sastavu, trebalo predstavljati cijelu župnu zajednicu. Po svojoj naravi, svrsi i zadaćama ono je subjekt i aktivni protagonist evangelizacijskog poslanja svakog člana župne zajednice koji je krštenjem i potvrdom primio darove Duha Svetoga za ostvarenje misijskog poslanja Crkve.¹⁶²

160 Usp. POŽZ, 78; usp. ZKP, kan. 545, § 2.

161 Usp. LG, 31, 36-37; AA, 7; GS, 43.

162 Usp. POŽZ, 110.

205. Zakonik kanonskog prava ne definira zadaće Župnog pastoralnog vijeća, već određuje da mu je zadaća pomagati unapređivanje pastoralne djelatnosti u župi.¹⁶³ Dijecezanski biskup ili Biskupska konferencija trebaju konkretnije odrediti njegove zadaće. Djelovanje ovoga vijeća treba biti kontinuirano, odgovorno i učinkovito, uz redovite sastanke, vođenje zapisnika, te evaluaciju planiranih aktivnosti i postignutih ciljeva.

206. U Vrhbosanskoj nadbiskupiji pastoralna vijeća postala su obvezna u svim župama od 2000. godine kada je odobren njihov statut.¹⁶⁴ Iako većina župa ima ova vijeća, potrebno je dodatno raditi na unapređenju njihovog djelovanja kroz bolju organizaciju i komunikaciju sa župnikom, zatim kroz formaciju članova, te povećanje angažmana članova u područjima bliskim njihovim profesionalnim zanimanjima.¹⁶⁵

207. Župno ekonomsko vijeće je zakonski obvezatno tijelo za svaku župu¹⁶⁶ i mora biti zadržano sve dok župa uživa pravnu osobnost i sposobnost. Suodgovornost svih krštenih na osobit se način odražava u pomoći za vremenita crkvena dobra. Stoga, u upravljanju vremenitim dobrima župnik ne smije ostati sâm budući da odgovornost za njih dijeli sa župljanima i biskupom, naravno, na različite načine.¹⁶⁷

208. Iako je savjetodavno tijelo, Župno ekonomsko vijeće ima ključnu ulogu u transparentnom upravljanju materijalnim dobrima župe koja služe za »uređenje bo-goštovlja, [...] dolično uzdržavanje klera i drugih služ-

163 Usp. ZKP, kan. 536, § 1.

164 *Vrhbosna* 3 (2000.), 267-270.

165 Usp. BS 5 (2016.), 14-20.

166 Usp. ZKP, kan. 537.

167 Usp. ZKP, kann. 537, 1280; POŽZ, 59.

benika, vršenje djela apostolata i dobrotvornosti, napose prema siromasima«. ¹⁶⁸

209. Članovi Župnog pastoralnog i Župnog ekonomskog vijeća trebaju ispunjavati uvjete propisane općim i krajevnim pravom. ¹⁶⁹ U složenim demografskim i pastoralnim okolnostima mogu se imenovati članovi koji nemaju prebivalište unutar granica župe, pod uvjetom da uživaju dobar glas i posjeduju odgovarajuće kompetencije, osobito u pravnim i financijskim pitanjima. Ipak, većina članova vijeća treba imati prebivalište ili boravište na teritoriju župe.

210. Ovakav pristup pitanju članstva u župnim vijećima omogućuje veću fleksibilnost u imenovanju članova vijeća, osobito u situacijama gdje pastoralne ili organizacijske potrebe to zahtijevaju. Štoviše, nije pravno zapriječeno da ista osoba bude član župnih vijeća u više župa ukoliko to okolnosti opravdavaju. Ova praksa može biti korisna osobito u slučajevima kada je riječ o manjim župama koje nemaju dovoljan broj stručnih vjernikâ za popunjavanje ovih vijeća.

211. Župnik treba pozorno razmotriti savjete članova župnih vijeća, te ih prihvatiti, »posebno ako su izraženi jednoglasno, u procesu zajedničkoga razlučivanja«, ¹⁷⁰ i poticati ih na odgovorno i savjesno sudjelovanje u inicijativama vijeća na različitim područjima pastoralâ. ¹⁷¹

§ 1 *Neka svećenici kao odgovorni pastiri duša u radu sa župnim vijećima koriste pozitivne oblike pristupa, rada*

168 ZKP, kan. 1254, § 2.

169 Usp. ZKP, kan. 537; POŽZ, 103, 114.

170 POŽZ, 113.

171 Usp. BS 5 (2016.), 21-23.

i djelovanja, koji će članove vijeća učiniti aktivnijima u zadaćama koje im opće i krajevno pravo dodjeljuje.

- § 2 *Kad to zahtijevaju pastoralne ili organizacijske potrebe, dopušta se da ista osoba bude član župnih vijeća u više župa, uz poštivanje odredbi krajevnog prava o predlaganju i imenovanju.*
- § 3 *Prilikom dekanske i kanonske vizitacije, potrebno je posebno voditi računa o ispunjavanju obveza župnika prema župnim vijećima, uključujući održavanje sastanaka, vođenje zapisnika i evaluaciju rada.*
- § 4 *Potrebno je što prije analizirati postojeće statute župnih vijeća, te ih ažurirati kako bi bolje odgovarali novim okolnostima i pastoralnim potrebama u Nadbiskupiji.*

4. Koordinacija pastoralnog djelovanja

212. Iako je župa temeljna organizacijska jedinica mjesne Crkve, Zakonik kanonskog prava predviđa mogućnost povezivanja više bližih župâ u skupine kao što su dekanati, arhiđakonati ili pastoralna područja.¹⁷² Svrha ovakvog povezivanja je promicanje pastoralne brige kroz zajedničko djelovanje crkvenih službi na određenom teritoriju. Dekanati ostvaruju biskupijske pastoralne inicijative i prijedloge, te unapređuju i promiču pastoralno djelovanje u skladu s potrebama vjernikâ.

213. Zakonik kanonskog prava¹⁷³ određuje da je dekan svećenik kojeg slobodno imenuje dijecezanski biskup, nakon savjetovanja sa svećenicima dotičnog dekanata. Iako služba dekana nije nužno povezana sa župničkom služ-

172 Usp. ZKP, kan. 374, § 2; AS, 217; POŽZ, 52.

173 Usp. ZKP, kan. 553; CD, 30; EA, 19.

bom, u Nadbiskupiji se iz pastoralno-praktičnih razlogâ za dekana izabire jedan od župnika unutar dekanata.

214. Zadaća je dekana pomagati župnicima, pastoralnim djelatnicima i vjernicima dekanata. Osim toga, ima posredničku ulogu između župnika i biskupa, te između župnika i vjernika, osobito u slučajevima nesporazuma ili napetosti. Njegova služba traje pet godina, a u slučaju upražnjene ili spriječene biskupske stolice, služba dekana traje dok novi dijecezanski biskup ne odredi drugačije.¹⁷⁴

- § 1 *Neka se razmotri mogućnost preustroja granica dekanata.*
- § 2 *Pastiri duša trebaju na razini dekanata poticati kreativnu suradnju među različitim subjektima crkvene zajednice: župama, ustanovama posvećenog života, vjerničkim društvima, crkvenim pokretima i molitvenim zajednicama.*
- § 3 *Neka pastiri duša njeguju suradnju ne samo međusobno unutar dekanata, nego i s civilnim ustanovama koje promiču opće dobro i dostojanstvo čovjeka. Posebno se ističe važnost suradnje na područjima obrazovanja, kulture, zdravstva i socijalne skrbi, uz poseban naglasak na brigu za bolesne, stare i siromašne.*
- § 4 *Potrebno je raditi na jačanju smisla i poslanja dekanske službe u mjesnoj Crkvi. Od svih pastoralnih djelatnika očekuje se poštivanje službe dekana, te njegovih prava i dužnosti propisanih općim i krajevnim pravom.*
- § 5 *Neka dekani, u suradnji sa župnicima, na razini dekanata provode nadbiskupijske pastoralne planove.*

174 Usp. ZKP, kan. 555, §§ 1-4; Vrhbosna 4 (1997.), 394-396.

5. Vremenita crkvena dobra i financijsko-ekonomska pitanja

215. Crkva, kao vidljivo društvo koje djeluje u povijesti, treba vremenita dobra za ostvarenje svojih nadnaravnih ciljeva. Upravljanje tim dobrima zahtijeva jasne odredbe koje reguliraju njihovo stjecanje, upravljanje i otuđivanje.¹⁷⁵

216. Važeće kanonske odredbe potvrđuju *prirođeno, neovisno i potpuno* pravo Crkve »stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra, te upravljati njima da bi postigla svrhe koje su joj vlastite«. ¹⁷⁶ S tim se jasno dalo do znanja da vremenita dobra treba promatrati u kontekstu crkvenog zajedništva i evangelizacijskog poslanja, te da uvijek trebaju biti samo sredstva, a ne svrha crkvenog djelovanja.

217. Razborito upravljanje vremenitim dobrima postaje sve važnije pitanje za Nadbiskupiju¹⁷⁷ zbog izazova u osiguravanju dostatnih sredstava za redovito djelovanje. Potrebno je zato razviti ispravan odnos prema crkvenim dobrima, te osigurati vjerodostojno i transparentno upravljanje u skladu s crkvenim načelima i socijalnim naukom Crkve, uključujući planiranje godišnjeg poslovanja uz pomoć stručnjaka i ekonomskih vijeća, te jačanje ekonomske solidarnosti među župama i prezbiterima.

218. Dosadašnji glavni izvori sredstava – kolekte¹⁷⁸ i donacije katoličkih dobrotvornih organizacija, pojedinih biskupskih konferencija, partnerskih biskupija i civilnih

¹⁷⁵ Usp. GS, 76.

¹⁷⁶ ZKP, kan. 1254; usp. PO, 17.

¹⁷⁷ Usp. ZKP, kann. 1273-1289; *Vrhbosna* 4 (2007.), 268-271; *Vrhbosna* 4 (2009.), 353-355; *Vrhbosna* 4 (2007.), 265-268; *Vrhbosna* 1 (2025.), 36-40.

¹⁷⁸ *Vrhbosna* 1 (2024.), 32-34.

vlasti – više ne mogu biti temelj financijske stabilnosti Nadbiskupije i župâ. Stoga je potrebno tražiti nove načine financijske održivosti.

219. Sinodalni hod Nadbiskupije istaknuo je dva moguća rješenja:

a) Bolje korištenje raspoloživog prostora za potrebe središnjih nadbiskupijskih ustanova i drugih uredâ, te davanje suvišnog prostora u najam ili za pokretanje aktivnosti i projekata koji mogu biti izvor stalnih prihoda;

b) Redoviti doprinos prezbitera koji pastoralno djeluju izvan Nadbiskupije, bilo u inozemnoj pastvi bilo u biskupijama Republike Hrvatske i drugih zemalja, kao i prezbitera koji djeluju u Nadbiskupiji, a imaju redovna primanja iz proračunskih sredstava. U tom smislu, potrebno je usvojiti načelo prema kojemu bi spomenuti prezbiteri na mjesečnoj i godišnjoj razini davali svoj doprinos za potrebe Nadbiskupije, ne izostavljajući pritom i druge prezbitere koji djeluju u središnjim nadbiskupijskim ustanovama i na župama.

220. Važno je senzibilizirati vjernike za sudjelovanje u akciji Nedjelja solidarnosti koju je Biskupska konferencija Bosne i Hercegovine pokrenula 2016. godine, s ciljem da župe s većim brojem vjernika podupiru one župe s manjim brojem.

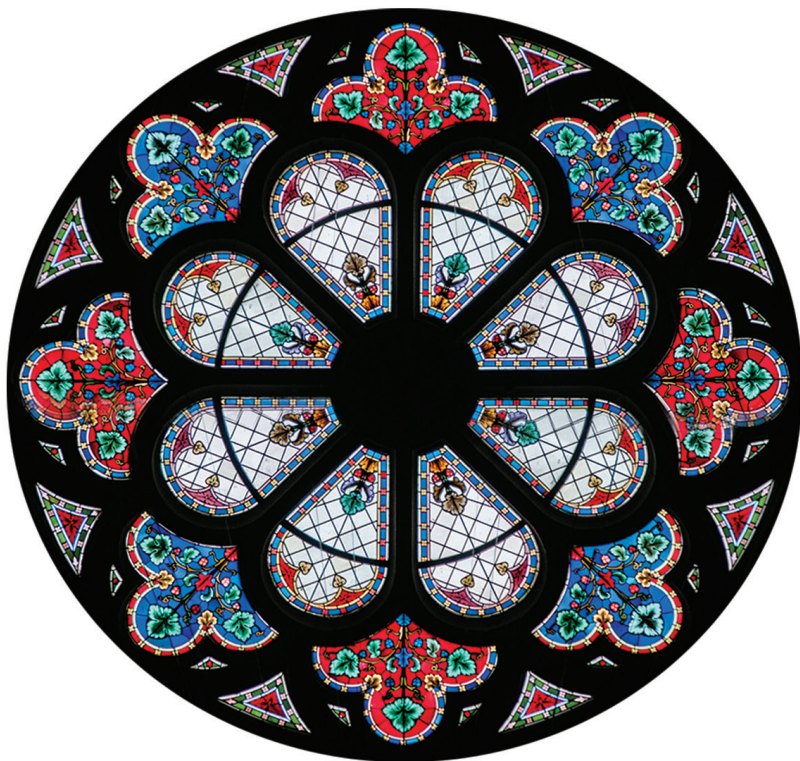
221. Vrhbosanska nadbiskupija izražava zahvalnost svim vjernicima koji, u skladu sa svojim mogućnostima, dobrovoljno doprinose crkvenim potrebama.

§ 1 *Svi uključeni u procese stjecanja i upravljanja crkvenim vremenitim dobrima trebaju se voditi načelima crkvenog zajedništva, evangelizacijskog poslanja i svrha koje ta dobra imaju u Crkvi. Upravljanje mora*

biti vjerodostojno i transparentno, u skladu s općim i krajevnim odredbama Crkve. Godišnje financijsko poslovanje treba biti planirano uz pomoć stručnjaka i članova ekonomskih vijeća, te na kraju građanske godine ne smije završavati negativnim saldom.

- § 2 *Nužno je razvijati i jačati ekonomsku solidarnost među župama i prezbiterima, temeljeći je na evanđeoskim načelima pravednosti i ljubavi. Ova solidarnost treba biti vidljiva kroz međusobnu podršku, osobito prema onim župama koje se suočavaju s financijskim poteškoćama.*
- § 3 *Tijekom kanonskih i dekanskih vizitacija posebna pozornost treba biti posvećena ispravnom upravljanju vremenitim dobrima, urednom vođenju župnih knjigâ, te točnoj evidenciji crkvene imovine i vlasničkih pravâ.*
- § 4 *Sve javne pravne crkvene osobe obvezne su pravedno i transparentno upravljati vremenitim dobrima, te podnositi izvešća o svom financijskom poslovanju mjerodavnim tijelima Nadbiskupije, u skladu s odredbama općega prava i vlastitim statutima.*
- § 5 *Mjerodavna nadbiskupijska tijela trebaju analizirati postojeće stanje, te predložiti nove načine financijske održivosti Nadbiskupije i župâ, uključujući bolje korištenje raspoloživih prostorâ, te financijski doprinos prezbiterâ koji djeluju na službama izvan Nadbiskupije kao i doprinos onih prezbiterâ koji su financirani iz državnog proračuna.*
- § 6 *U slučajevima kad je moguće crkvene prostore dati u najam, potrebno je pravovremeno obavijestiti Nadbiskupiju radi dobivanja preciznih smjernica za sklapanje ugovora, uz poštivanje važećeg građanskog zakonodavstva Bosne i Hercegovine.*

- § 7 *Pastiri duša trebaju vlastitim primjerom kreposnog i pravednog korištenja vremenitih dobara poticati vjernike na aktivnije sudjelovanje u akcijama poput Nedjelje solidarnosti.*
- § 8 *Obnova postojećih crkvenih objekata i kulturnih dobara, posebice onih od povijesne i umjetničke važnosti, mora se provoditi s posebnim oprezom i razboritošću.*

Sarajevo, katedrala Presvetog Srca Isusova, vitraj rozete

DODATAK

Hodogram Prve sinode Vrhbosanske nadbiskupije (2012.-2025.)

- 29. lipnja 2012. - Sarajevo (Katedrala) - Kard. Vinko Puljić na svetkovinu sv. apostola Petra i Pavla najavljuje pokretanje Prve sinode Vrhbosanske nadbiskupije. Tom zgodom predstavlja ciljeve Sinode kao i molitvu za njezin uspjeh.

Pripremna faza Sinode (2012.-2020.)

- Jesen - zima 2012. - Aktivnosti u svezi s pokretanjem Tajništva i saziva Povjerenstva za pripravu Sinode, dizajniranje službenog loga Sinode, opremanje ureda i sl.
- 7. veljače 2013. - Sarajevo (Nadbiskupski ordinarijat) - Prva sjednica Povjerenstva za pripravu Sinode. Teme: izrada Statuta i Plana rada Sinode, pokretanje Biltena Sinode – Službenog glasila I. Sinode Vrhbosanske nadbiskupije. Do rujna 2021. godine Povjerenstvo će održati 40 sjednica kada službeno i prestaje s radom.
- Lipanj 2013. – 1. br. Biltena Sinode - Teme: predstavljanje smisla, ciljeva i Statuta Sinode; predstavljanje nadbiskupijskih i redovničkih institucija na teritoriju Vrhbosanske nadbiskupije.
- Zima 2013. - proljeće 2014. - Prvi krug dekanatskih zasjedanja: Nadbiskup vrhbosanski kard. Vinko Puljić i generalni tajnik Sinode vlč. dr. Mario Bernadić obilaze svih 13 dekanata Vrhbosanske nadbiskupije. Predstavljaju ciljeve i smisao Sinode, provode 1. inicijalnu sinodsku anketu.

- Kolovoz 2014. – 2. br. Biltena Sinode - Teme: Osvrt na 1. krug dekanatskih zasjedanja i 1. Inicijalnu anketu, odakle se tema “Brak i obitelj” pozicionira kao središnja sinodska tema.
- Veljača 2015. – 3. br. Biltena Sinode - Teme: Osvrt na 2. sinodsku anketu na temu: “Brak i obitelj” (provedena dopisnim putem); radni materijali za 3. krug dekanatskih zasjedanja na temu “Braka i obitelji (priprava, sklapanje, praćenje braka i sl.)” i susrete svećenika po arhiđakonatima.
- 14. ožujka 2015. - svi dekanati - 2. krug dekanatskih zasjedanja: Tema: “Brak i obitelj (priprava, sklapanje, praćenje braka i sl.).”
- Proljeće 2015. - susreti svećenika Vrhbosanske nadbiskupije po arhiđakonatima - Tema: “Sinoda Vrhbosanske nadbiskupije;” provođenje 3. sinodske ankete na temu: “Svećeničkog života i poslanja.”
- Srpanj 2015. - 4. br. Biltena Sinode - Teme: Osvrt na 2. krug dekanatskih zasjedanja i 3. sinodsku anketu sa svećeničkih susreta po arhiđakonatima; radni materijali za 3. krug dekanatskih zasjedanja na temu: “Karitativna djelatnost Crkve.”
- 26. rujna 2015. - svi dekanati - 3. krug dekanatskih zasjedanja - Tema: “Karitativna djelatnost Crkve;” provođenje 4. sinodske ankete na temu: “Nivo suradnje i intenzitet rada Župnog pastoralnog vijeća Vrhbosanske nadbiskupije.”
- Siječanj 2016. - 5. br. Biltena Sinode - Teme: Osvrt na 3. krug dekanatskih zasjedanja i 4. sinodsku anketu; radni materijali za 4. krug dekanatskih zasjedanja na temu: “Sudjelovanje i suodgovornost

vjernika laika (osobito rad Župnog pastoralnog vijeća i Župnog ekonomskog vijeća)."

- 20. veljače 2016. - svi dekanati - 4. krug dekanatskih zasjedanja - Tema: "Sudjelovanje i suodgovornost vjernika laika (osobito Župno pastoralno vijeće i Župno ekonomsko vijeće);" provođenje 5. sinodske ankete na temu: "O pitanju opstanka utemeljenog u vjeri, nadi i ljubavi."
- Srpanj 2016. - 6. br. Biltena Sinode - Teme: Osvrt na 4. krug dekanatskih zasjedanja i 5. sinodsku anketu; radni materijali za 5. krug dekanatskih zasjedanja na temu: "Kršćanska egzistencija - vjera, nada, ljubav."
- 17. rujna 2016. - svi dekanati - 5. krug dekanatskih zasjedanja: Tema: "Kršćanska egzistencija - vjera, nada, ljubav;" provođenje 6. sinodske ankete na temu: "O prioritetima budućega sinodskoga rada."
- Travanj 2017. - 7. br. Biltena Sinode - Teme: Osvrt na 5. krug dekanatskih zasjedanja i 6. sinodsku anketu; radni materijali za 6. krug dekanatskih zasjedanja na temu: "Program Puta Vrhbosanske nadbiskupije s laicima (ministranti, zborovi, čitači, molitvene skupine, kat. udruge, vjerski tisak i sl.)."
- 20. svibnja 2017. - svi dekanati - 6. krug dekanatskih zasjedanja: Tema: "Program Puta Vrhbosanske nadbiskupije s laicima (ministranti, zborovi, čitači, molitvene skupine, kat. udruge, vjerski tisak...);" provođenje 7. sinodske ankete na temu: "O načinima i metodama sinodskoga rada."
- Rujan 2017. - 8. br. Biltena Sinode - Teme: Osvrt na 6. krug dekanatskih zasjedanja i 7. sinodsku anketu; radni materijali za 7. krug dekanatskih zasjedanja na temu: "Kršćanski i katolički identitet."

- 7. listopada 2017. - svi dekanati - 7. krug dekanatskih zasjedanja: Tema: "Kršćanski i katolički identitet;" provođenje 8. sinodske ankete na temu: "O nekim stvarima katoličkog identiteta."
- Ožujak 2018. - 9. br. Biltena Sinode - Teme: Osvrt na 7. krug dekanatskih zasjedanja i 8. sinodsku anketu; radni materijali za 8. krug dekanatskih zasjedanja na temu: "'Gospodine, gdje stanuješ?' (Iv 1,38) - učenčki hod za Kristom danas."
- 30. lipnja 2018. - svi dekanati - 8. krug dekanatskih zasjedanja: Tema: "'Gospodine, gdje stanuješ?' (Iv 1,38) - učenčki hod za Kristom danas;" provođenje 9. sinodske ankete na temu: "O značenju i smislu nekih važnijih pojmova kršćanskog života."
- Siječanj 2019. - 10. br. Biltena Sinode - Teme: Osvrt na 8. krug dekanatskih zasjedanja i 9. sinodsku anketu; radni materijali za 9. krug dekanatskih zasjedanja na temu: "Poslanje Crkve u suvremenom društvu (društveni nauk Crkve)."
- 16. ožujka 2019. - svi dekanati - 9. krug dekanatskih zasjedanja: Tema: "Poslanje Crkve u suvremenom društvu (društveni nauk Crkve);" provođenje 10. sinodske ankete na temu: "O sakramentalnoj praksi naše mjesne Crkve."
- Listopad 2019. - 11. br. Biltena Sinode - Teme: Osvrt na 9. krug dekanatskih zasjedanja i 10. sinodsku anketu; lineamenti pet stručnih skupina: eklezijalno-pravne, pastoralne, religiozno-pedagoške, liturgijske i medijske.
- Proljeće 2020. - Planirani 10. krug dekanatskih zasjedanja je otkazan zbog pandemije korona virusa. Planirana tema je bila: "Zajednička evaluacija

lineamenata pet stručnih skupina” što je na kraju, barem djelomično, obavljeno dopisnim načinom.

Izrada Radnog dokumenta i slavljenička faza Sinode (2020.-2021.)

- Studeni 2020. - Prijedlog radnog dokumenta Sinode na 294 stranice.
- Kolovoz 2021. - Radni dokument Sinode na 174 stranice.
- 11. rujna 2021. - Sarajevo (Katedrala / Svećenički dom) - Svečano otvorenje radnog dijela skupštinskih zasjedanja.
- Skupštinska zasjedanja 2021. - Sarajevo (Svećenički dom) - radne sjednice: 18. IX., 25. IX., 2. X., 16. X., 30. X. - Rasprava po pet tematskih poglavlja Radnog dokumenta (pismeni i usmeni interventi); 20. XI. - glasovanje i usvajanje.
- 8. prosinca 2021. - Sarajevo (Katedrala) - Predaja Završnog dokumenta Sinode vrhbosanskom nadbiskupu kard. Vinku Puljiću tijekom svečane sv. Mise zaključivanja Sinode; najavljena redakcija / objava Izjava i odluka Sinode.

Vrijeme dozrijevanja - (2022. - proljeće 2024.)

- U Katoličkoj Crkvi je uobičajeno da se nakon svršetka slavljeničkog dijela Sinode ne žuri s objavljivanjem Izjava i odluka Sinode, što će reći da se glede toga podrazumijeva izvjesna pauza i dozrijevanje.
- 29. siječnja 2022. - Službu vrhbosanskog nadbiskupa preuzeo je mons. dr. Tomo Vukšić koji je

istoga dana, u skladu s kan. 468 § 2, odlučio da se nastavlja sinodalni hod kako bi se, na osnovama onoga što je urađeno, pronašlo najbolja rješenja, te najavio, kad sazrije vrijeme i kad to Providnost dopusti, izradu konačnog dokumenta obvezujućih izjava i odluka.

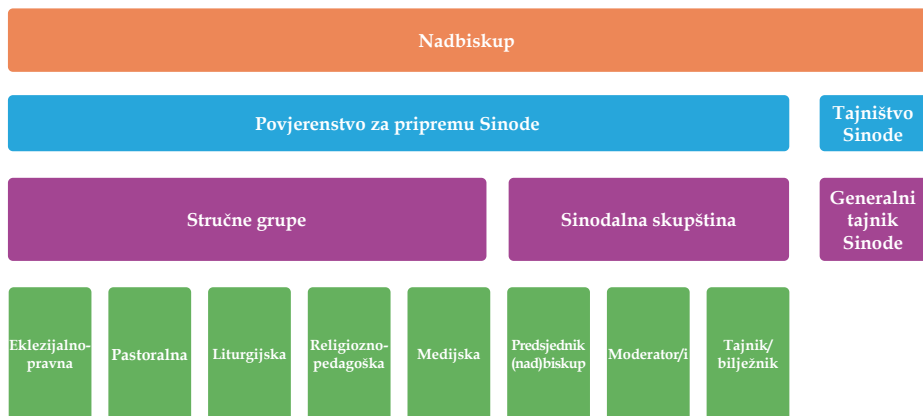
Izrada Izjava i odluka Prve sinode Vrhbosanske nadbiskupije (proljeće 2024. - ljeto 2025.)

- 8. travnja 2024. - Dekretom br. 182/2024. vrhbosanski nadbiskup i metropolita mons. dr. Tomo Vukšić imenuje članove Radne skupine za izradu Izjava i odluka Prve sinode Vrhbosanske nadbiskupije.
- Radna skupina na čelu s Nadbiskupom u nadbiskupskoj rezidenciji u Sarajevu zasjeda ukupno 8 puta (30. IX. i 6. XII. u 2024., te 16. I., 31. III., 5. V., 6. V., 26. V. i 27. V. u 2025. godini) i priređuje Izjave i odluke.
- Ljeto 2025. - Priređeni tekstovi prolaze temeljitu jezičnu i dodatnu teološku lekturu.
- 10. rujna 2025. - Utvrđen konačan tekst Izjava i odluka Prve sinode Vrhbosanske nadbiskupije.

Tijek Prve sinode Vrhbosanske nadbiskupije

Tijela biskupijske sinode

Popis članova povjerenstva za pripravu sinode s godinama sudjelovanja

Vinko kard. PULJIĆ, <i>nadbiskup</i>	2013. – 2021.
Tomo VUKŠIĆ, <i>nadbiskup koadjutor</i>	2021.
Zdravko ANĐIĆ	2014. – 2018.
Velimir BAVRKA	2013. – 2014.
Mario BERNADIĆ	2013. – 2021.
Sladjan ĆOSIĆ	2019. – 2021.
Mladen KALFIĆ	2016. – 2021.
Dražan KUSTURA	2021.
Josip LEBO	2014. – 2016.
Zorica MAROS	2013. – 2017.
Šimo MARŠIĆ	2013. – 2021.
Ivanka MIHALJEVIĆ	2013. – 2021.
Danimir PEZER	2013. – 2021.
Marko TOMIĆ	2013. – 2021.
Luka TUNJIĆ	2013. – 2021.
Sanda SMOLJO-DOBROVOLJSKI	2016. – 2021.
Zdenko SPAJIĆ	2017. – 2021.
Mirko ŠIMIĆ	2013. – 2021.
Josip VAJDNER	2013. – 2021.
Nikica VUJICA	2018. – 2021.
Žarko VUJICA	2013. – 2014.
Igor ŽONTAR	2016. – 2019.

Popis članova sinode

Vinko kard. PULJIĆ, <i>nadbiskup</i>	Josip IKIĆ
Tomo VUKŠIĆ, <i>nadbiskup</i> <i>koadjutor</i>	Ivan IVANČEVIĆ
Stipo ALANDŽAK	Damir IVANOVIĆ
Jelena ANDRIĆ	Šimo IVELJ
Zdenko ANTUNOVIĆ	Zlatko IVKIĆ
Juro BABIĆ	Vanja IVKOVIĆ
Marin BABIĆ	Ilija IVOŠ
Goran BAREŠIĆ	Zoran JAKOVIĆ
Josip BATINIĆ	Jozo JEZERČIĆ
Velimir BAVRKA	Emanuel JOSIĆ
Anto BILIĆ	Perica JUKIĆ
Sandra Guska BJELAN	Slaven JUREŠIĆ
Pero BRKIĆ	Oliver JURIŠIĆ
Michele CAPASSO	Pavo JURIŠIĆ
Paulo Henrique dos Santos COELHO	Lidija KALFIĆ
Robert ČABRAJA	Mladen KALFIĆ
Željko ČUTURIĆ	Ivan KARAČA
Miroslav ČAVAR	Luka KESEDŽIĆ
Anto ĆOSIĆ	Ana Marija KESTEN
Sladčan ĆOSIĆ	Marina KNEŽEVIĆ
Mario DADIĆ	Tomo KNEŽEVIĆ
Julijana DJAKOVIĆ	Davor KRAJINOVIĆ
Ivan DRAGIČEVIĆ	Marko KRIŠTO
Željka DRAMAC	Dražan KUSTURA
Miroslav GRACIĆ	Marko LACIĆ
Bernard HERAKOVIĆ	Ante LEDIĆ
Marko HRSKANOVIĆ	Danijela LETIĆ
	Marko LOVRIĆ
	Bartol LUKIĆ

Marko MAJSTOROVIĆ
Ivan MARIĆ
Luka MARIĆ
Željko MARIĆ
Jozo MARINČIĆ
Blaž MARKOVIĆ
Ilija MARKOVIĆ
Zorica MAROS
Šimo MARŠIĆ
Ljilja MARTIĆ
Antonija MARTINOVIC
Mirjana MEDIC
Ante MEŠTROVIĆ
Ivanka MIHALJEVIĆ
Pavle MIJOVIĆ
Marko MIKIĆ
Magdalena MIŠKOVIĆ
Tomislav MLAKIĆ
Marinko MRKONJIĆ
Ivica MRŠO
Danijel NIKOLIĆ
Maja NIKOLIĆ
Franjo NINIĆ
Ivan OPAČAK
Ilija ORKIĆ
Mario ORŠOLIĆ
Pero ORŠOLIĆ
Josip PAPAK
Gabrijel PAVLOVIĆ
Ivica PAVLOVIĆ
Miroslav PEJČINOVIĆ

Leon PENDIĆ
Ivan PERIĆ
Danimir PEZER
Ivan PILIĆ
Anto POPOVIĆ
Vladimir PRANJIĆ
Josipa PRSKALO
Marija PULJIĆ
Anto PUŠELJIĆ
Pero PUŠIĆ
Jozo PUŠKARIĆ
Hrvoje RADIĆ
Franjo RADMAN
Vili RADMAN
Bosiljko RAJIĆ
Danijel RAJIĆ
Ivan RAKO
Miro RELOTA
Boris SALAPIĆ
Sanda SMOLJO
DOBROVOLJSKI
Marijan SPAJIĆ
Zdenko SPAJIĆ
Ivan STANIĆ
Fabijan STANUŠIĆ
Marko STANUŠIĆ
Ljubica STJEPANOVIĆ
Predrag STOJČEVIĆ
Željko ŠAIN
Ivan ŠARČEVIĆ
Vlatka ŠČITINSKI

Mirko ŠIMIĆ
 Viktor ŠOŠIĆ
 Zlatko ŠPOLJAREVIĆ
 Jelena ŠTRBAC
 Brane TABAK
 Josip TADIĆ
 Juro TOKALIĆ
 Anto TOMAS
 Darko TOMAŠEVIĆ
 Ivo TOMAŠEVIĆ
 Franjo TOMIĆ
 Gabrijela TOMIĆ
 Marko TOMIĆ
 Vjeko TOMIĆ
 Nikolina TOMŠIĆ
 Antonio TOPALLOVIĆ

Ante TOPIĆ
 Davor TOPIĆ
 Franjo TOPIĆ
 Mandalena TRGOVČEVIĆ
 Dubravko TURALIJA
 Josip VAJDNER
 Brane VRBIĆ
 Vlado VREBAC
 Ante VRHOVAC
 Krešimir VUKADIN
 Zoran VUKOVIĆ
 Kata ZADRO
 Marinela ZEKO
 Mato ZOVKIĆ
 Marko ZUBAK

Popis članova radne skupine za izradu izjava i odluka

Tomo VUKŠIĆ, *nadbiskup*

Mario BERNADIĆ

Sladjan ĆOSIĆ

Šimo IVELJ

Hrvoje KALEM

Mladen KALFIĆ

Ilija MARKOVIĆ

Šimo MARŠIĆ

Danimir PEZER

Ante VRHOVAC

Molitva za Prvu sinodu Vrhbosanske nadbiskupije

Oče nebeski,
Ti si nam po svome Sinu u znaku križa
bio prepoznatljiv stijeg u svim kušnjama i nevoljama
kroz našu dugu i burnu povijest.

Danas proživljavamo nova iskušenja i izazove,
zato molimo snagu i svjetlo Duha Svetoga.

Neka Duh Sveti uveća našu ljubav
prema Tebi i prema našoj mjesnoj Crkvi
kako bismo dubokom vjerom,
čvrstom nadom i nesebičnom ljubavlju
kroz Sinodu pristupili obnovi svega u Kristu.

Neka nas u našem hodu u novosti života
kroz primjenu Izjava i odluka Sinode
prati i zagovora Blažena Djevica Marija, Majka Crkve.
Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

